

POČÁTKY
REFORMACE KATOLICKÉ
V ČECHACH.

SEPSAL

prof. JOSEF VÁVRA.

(Otisk ze »Sborníku historického kroužku« seš. 3.)

V PRAZE.
CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA.

1894.

Počátky reformace katolické v Čechách.

Sepaal

prof. JOSEF VÁVRA.

I.

Jest známo, že Luther a jeho přívrženci v krátkém čase přivedli severní Německo, Dánsko a Skandinávii do opposice proti církvi obecné, kdežto Zvingli a Kalvín své novoty šířili ve Švýcařích a jižním Německu. Jednak mnchými emissary, jednak hojnými knihami, které pod nevinnými tituly unikaly pozornosti censury, zmáhaly se náboženské novoty v Nizozemí, v Anglii, v Polsku, v zemích rakouských, v Uhrách, ve Francii, ba i ve Španělsku a Italii. Není tudíž divu, že ten proud zachvátil i také země koruny Svatováclavské, kde náboženským novotám byla připravena půda již od déle sta let. Lutheránství rychle se ujímalo u katolického lidu německého v Loketskú, Žateckú, Litoměřickú, v Podkrkonoší i v Kladsku, tolikéž u Němců v Lužicích, Slezích i na Moravě. Snadno těch novot se chytali čeští utrakvisté, jimž Luther byl vítán jako spojenec proti nenáviděnému Římu; také jednota českých bratří dlouho se opírala o vittenberské učení, až posléze přilnula ke straně Kalvínově.

K rozšíření protestantských řádů v Čechách přičinili se hlavně přečetní pánové a zemané jakožto kollatorové far a záduší; novotné učení zajisté nabízelo jim větší zvuili osobní a k tomu i příležitost ke hmotnému zisku, ježto mohli zabavovati kněžské lány a lesy, desátky, úroky a letníky. Tolikéž k tomu přispěla Karlova akademie v Praze. Mnozí mistři karolinští horlivě se chytali zásad vittenberských neb genevských a vštěpovali je mládeži akademické; absolventi karolinští pak jako učitelé na školách a jako vychovatelé panské mládeže v tom duchu horlivě působili. Jim napomáhalo množství knih v Německu tištěných a do Čech přivážených, a tak mezi katolíky i utrakvisty se šířily názory, že zákonu Božímu nelze člověku vyhověti z vlastního přičinění, že dobří skutkové nepomáhají ke spasení, a podrobná zpověď a satisfakce že jsou věci pro věčnost neužitečné. ¹⁾

¹⁾ Fovebat hoc malum haeticis sophismatis inquinorum codicum mercatus, qui impune ubique prostabant et legebantur. Ex iis potissimum suam pueri educationem disciplinamque domi et in scholis hauriebant. Ingens ad haec erat incorruptorum magistrorum penuria. Schmiedl Hist. Soc. Jesu I. 61. 62.

Katolíků sic i potom v Čechách zůstával počet značný, zvláště v Plzensku a Horšovsku, kde za Šumavou bylo bezpečné pozadí v katolických Bavořích; ale mnozí z nich porušení byli novotářstvím, jiní byli znaveni zápasem o rodnou víru, takže z nepravého studu již těžce nesli, když spíláno jim bylo „jednušek, Římanů a papeženců“. S podivením sice na první chvíli slyšíme zprávu, že v polovici 16. stol. jen třicátý díl obyvatelstva v zemích krále Ferdinanda I. byl nedotknut novotami náboženskými; ale vzhledem ke věcem výše uvedeným ona zpráva podobá se pravdě.²⁾ A kterak mohlo býti jinak? Od války husitské nebylo arcibiskupa v Čechách. Mělť sice katolická konsistoř pražská horlivé a osvícené administratory, jací byli Arnošt ze Šlejnic, Jan Žák z Radobýle, Jan z Púchova a posléze Jindřich Píšek (Scribonius) z Horšova, kteří vzděláni byli na katolických universitách zahraničných; než většina farního kněžstva užila vzdělání na ouen čas nedostatečného. Akademie Karlova byla katolíkům nepřístupna; málo bylo mecenášů, kteří by chtěli neb mohli podporovati mládence v učení na katolických universitách v cizině; nezbyvalo tudíž, nežli kandidaty kněžství přijímati do metropolitní školy u sv. Víta a tam je cvičiti ke stavu duchovnímu. Že pak ten výcvik nehověl potřebám času, o tom svědčí list probošta Píška k Juliu Pflugovi z Rabšteina, biskupu naumburskému r. 1556., v němž touží na nedostatek učených kněží v Čechách, rovněž i na nedostatek katolických učitelů, takže do katolických škol přijímání bývají učitelé víry podobojí neb lutheránské na velikou škodu církve.³⁾ Byl to stav *odumírání katolického ducha v Čechách*.

Obrat v tom nastal obecným *konciliem v Tridentě*, které v prvním zasedání trvalo od sv. Lucie 1545. do sv. Řehoře 1547., a uradilo se o prostředcích, jak nahraditi schodky vzešlé od reformace německé a švýcarské. S tímto konciliem souvisí též válka císaře Karla V. s brannou konfederací protestantů německých a jeho vítězství u Mühlberka o sv. Jiří r. 1547., též následující reakce v Čechách o tak zvaném krvavém sněmu. Král Ferdinand I. tehdy zakázal všechny náboženské sekty v Čechách, nechť je, než aby tu byli jen katolíci a podobojí dle kompaktat basilejských, tak jak mu velela korunní přísaha. Než za málo let jeho činnost v tom směru ochromena byla náhlým a nenadálým obratem věcí v Německu, kdy Mauric Saský po úmluvě s Francií a Tureckem přinutil císaře Karla V. k transakci pasovské a k následujícímu porovnání na sněmě v Augsburgu dle zásady: „Cujus regio, illius et religio!“ Toto porovnání se týkalo sice toliko říše Německé a nikoli koruny České, která do Němec nepřislušela; než protestantští pánové v Čechách si vedli tak, jakoby porovnání augsburské svědčilo také jim, ze svých statků vyháněli katolické faráře a na jejich místa dosazovali kazatele lutheránské, a boj proti tomu řázení byl jako práce Sisyfova. Tu

²⁾ Jamque eo res evaserat, ut Ferdinando I. Bohemiae rege in provinciis eo subditis populi vix pars trigesima ab haeresis contagione foret immunis. (Ib. I. p. 61.).

³⁾ Deficiunt nos docti sacerdotes, deficiunt etiam rectores scholarum catholici, ita, ut plerisque nostris scholis praeficiantur vel Hussitae, vel Lutherani; quae res plurimum detrimenti Ecclesiae adfert, quando ab hujusmodi praeceptoribus tenera aetas imbuitur cum praeceptis grammaticis etiam opinionibus non catholicis (Schmiedl I. 97.).

nezbývalo Ferdinandovi než pomýšletí na to, aby své poddané katolíky z duchovní drámy probudil k novému životu a tak aby zjednal jim lepší způsobilost v odporu proti novotám ve víře. Byl to *první krok v katolické reformaci v Čechách*.

Popud k tomu vycházel od kapituly svatovítské v Praze, která již r. 1547. králi navrhovala, aby stolec arcibiskupský byl obnoven, aby v Čechách nově byla zřízena universita, ježto vysoké učení pražské, Karlem IV. založené, kleslo na pouhou akademii svobodného umění, a ta byla v rukou mistrů nekatolických; dále aby lidé světší nepřekáželi kněžím v duchovní správě, do práv jejich aby nesáhali a odňaté kostely aby navrátili, aby živnost knihtiskařská obmezena byla toliko na Prahu a Plzeň, a bez povolení zřízených censorův aby nic nebylo tištěno; aby zakázán byl dovoz knih pohoršlivých, v Norimberce aneb jinde v cizině tištěných.⁴⁾ Později, asi r. 1552., žádala kapitula na králi, aby pravidla náboženského života, stanovená arcibiskupem Arnoštem z Pardubic na synodě pražské r. 1349., byla doplněna a tiskem vydána; aby svolávány byly občasně synody kněžstva; kněží ať střežou se krčem a podezřelé posluhy; provinili kněží, kteří by trestu chtěli se vyhnouti přestupem na stranu podobojí, aby tu nebyli přijímáni, a podobně že zachová se strana katolická ke straně podobojí; kostely aby katolíkům více odnímány nebyly, a odňaté aby jim byly vráceny. Pro malý počet duchovních domácích budtež do německých far dávání kněží z Německa aneb jesuité. Kde české fary jsou ohroženy sektářstvím, pak ať opustí se některé fary, a kněží odtud ať pošlou se do míst ohrožených. Jakož v Čechách jsou kláštery, jichž preláti a mniši zle hospodaří s důchody svými: ti mají býti podřízeni konsistoři k tužší poslušnosti. Bohatší kláštery ať zřídí vlastní své školy a chovají u sebe žákův alumnův aspoň s jeden stůl. Král nechať zřídí z důchodů zemských stipendia pro mládence z Čech, kteří by studovati chtěli na universitě vídeňské, a k těm stipendiím ať přispívají klášterové.⁵⁾

Tyto artikule zahrnují asi vše, čím katolická věc v Čechách dosud strádala. Nejrychlejší nápravy však vyžadoval nedostatek škol, v nichž by mládež česká byla vyučována v duchu katolickém, tak aby z nich mohl vycházeti zdárný dorost učitelstva a duhovenstva katolického. Proto již r. 1552. pražský probošt Jindřich Písek a kanovník arcijáhen Jan z Púchova zajeli ke králi do Vídně s prosbou, aby povolal do Čech doktory a magistry z řádu jesuitů na zřízení nové akademie, ježto prý učenost, důmysl a horlivost oněch doktorů v Německu již platně se osvědčuje.⁶⁾ Král Ferdinand přijal tento návrh s přízní, ale pro přítomnou válku tureckou odkládal svou resoluci do r. 1555. Domníval se, že by s nevelkým nákladem vyhověl naléhavé potřebě, kdyby na akademii Karlově v Praze vedle mistrů utrakvistů usadil několik mistrů katolických, kteří by přednášeli filosofii a bohosloví; než ten zámysl se mu nezdařil pro tuhý odpor mistrů karolinských.⁷⁾ Tudíž dal se ve vyjednávání se stolicí papežskou a s generalem Societatis Jesu *Ignaciem*

⁴⁾ Dr. Klem. Borový, Akta konsistoře II 62. 63.

⁵⁾ Tamtéž, str. 137. a násl.

⁶⁾ Schmiedl, Hist. Soc. Jesu I. 69. 70.

⁷⁾ Tomek v Musejniku 1848. p. 175.

z *Loyoly* o vyslání doktorů do Čech, aby tu zřídili svou kolej a vysoké učení.

Novotný řád jezuitů z Itálie se rozšířil po Evropě s úžasnou rychlostí, v Nizozemí již r. 1542. zapustil kořeny a přijal odtud a ze sousedního Porýní vydatný počet tovaryšů; r. 1551. odevzdal jim kníže Vilém Bavorský universitu ingolštatskou, a téhož roku zřídil jim král Ferdinand po radě svého zpovědníka Urbana, biskupa lublaňského, kolej ve Vídni. Mezi kollegiaty vídeňskými vynikal tehdy duchem a učeností mladý ještě *doktor Petr Canisius* (van Hondt), rodilý v Nymvegách Gelderských. S ním jakožto plnomocníkem tovaryšstva vyjednával Ferdinand I. o budoucí kolej v Čechách. Za sídlo kolleje nepřál si míti hlavní město Prahu, kde netušil jezuitům mnoho klidu v práci; proto nabízel Canisiovi *klášter celestiniů v Ojvině* u Žitavy Lužické, aby tam zřídil kolej s akademií. Ale Canisius tomu živě odpíral, aby kolej byla v ústraní, a tvrdil, že bude na větší čest a chválu Boží, když kolej bude v hlavním městě koruny České, kde bude hojnější žeň duchovní. Král jej při tom zůstavil a velel mu dále o to jednati s pražským místodržitelem arciknížetem Ferdinandem, s nejvyššími úředníky a s kapitulou Svatovítskou. Tudíž odebral se doktor Canisius na jaře r. 1555. do Prahy. ⁸⁾ Zde katolíci jej přijali s rozevřenou náručí, zvláště přední páni zemští, probošt Písek a velmistr křížovníků Antonín Brus z Mohelnice, a vyjednávání jeho dobře se zdařilo. Konsistoř pražská odevzdala mu starý *klášter dominikánů u sv. Klimenta* na Starém Městě Pražském, odkudž převor P. Bedřich Boříkovský s dvěma bratřími se odstěhoval do prázdného kláštera sv. Anežky. Ježto oba kláštery s kostely byly ve stavu sešlém, vykázal král na jejich opravu 2600 tolarů z královské komory. Na výživu kolleje sv. Klimenta dal statky kláštera ojvínského, pronajaté měšťanům žitavským za výroční plat 1400 tolarů, dále 450 zl. ročního důchodu ze zaslého kláštera Dobraluhu v Lužici a z královské komory na každý rok 300 tolarů. ⁹⁾ Z takového zdaru byl dr. Canisius velmi potěšen, rovněž i z velkého množství posluchačů, když k žádosti probošta Píška v neděli a svátek mluvil s kazatelnou u sv. Víta. V té náladě psal svému generalu Ignaciovu do Říma: „Jest naděje na valnou žeň duchovní, když naši budou uvedeni do Prahy. Praha jest hlavní město Čech, odkud símě odporu proti církvi zaneslo se do Němec. A věziž Otcovství Vaše, že v Praze máme přátele oddané, kteří králi nabízeli dary a platy pro nás, prve než nám nabízen byl Ojvín.“ ¹⁰⁾

Však záhy se dostalo doktoru Canisiovi také ohlasu ze strany protivné, a zdá se, že z kolleje Karlovy, ve formě šestiměru: „*Hinc procul esto, Canis, pro nobis excubat Anser!*“ (Vari odtud, Pse, za nás bdí Hus!) K této narážce na rodné své jméno (van Hondt), na mistra Husa a na husy kapitolinské vtipně odpověděl doktor: „*At, qui Canem odere, haud oves sunt, sed lupi*“ (Aj, ti, kdož nenávidí psa, ovšem nejsou ovce, ale vlci.) A hned potom psal generalu Ignaciovu do Říma: „Dobře bude, když ti, kdož budou sem posláni do

⁸⁾ Schmiedl I. 71. 72.

⁹⁾ Ib. 73. 77.

¹⁰⁾ Ib. 73.

se od žáků jiných škol. Však byl u nich obyčej, že každý magister vybral ve své třídě žáka nejhodnějšího, který měl ostatním býti na dobrý příklad a chybujiících napomínati, aby se napravili.³⁰⁾

Cizinci z doktorů a magistrů kolleje záhy byli vystřídáni v práci od vydatných sil domácích. R. 1559 přišli z Říma pateri *Valentin Vojt a Ondřej Pěšín*, později *oba Wolfgangové z Horšova Týna a Jan Labra*, posléze doktoři *Václav Šturm a Baltazar Hostounský*; záhy si odchovala kollej pražská vlastní dorost pro tovaryšstvo; byli to Pražané *Alexandr Vojt a bratr jeho Martin, Vojtěch Boušek a Mikuláš Salius*, dále *Wolfgang Gingalius, Pavel Vincenc z Plzně, Jan Reinl*, vesnes dobři Čechové, dále *Jakub Pontanus z Mostu*, který potom hlavně v Němcích účinkoval, *Jan Vitzthum z Moravy a Mikuláš Polák*. I cizozemští kollegiaté učili se češtině, jako *P. Baltazar Pfarrkirchner* Bavorík, který již r. 1558. vyslychal Čechy ve zpovědnici, *P. Marco Soldano Bergamesco* Vlach, jenž potom byl českým kazatelem o missiích. Od r. 1558. rektor *Pavel Hoffaeus* zavedl každodenní *hodiny české konversace* v refektáři, k čemuž dával zvláštní znamení zvoncem; ten obyčej pak zůstal již na vždy, pokud ho bylo potřebí.³¹⁾ Byli mezi kollegiaty někteří, již mluvili mnohými jazyky, jako pater *Gingalius*, Čech, zvláště ale pater *Valentin Campelius*, který mluvil latinsky, řecky, hebrejsky, česky i chorvatsky, německy, francouzsky, vlásky i španělsky, rozuměl i Polákům a Rusům. Kollej pražská záhy se zmohla počtem svých členů; již r. 1567. jich bylo 43, z nichž byla skoro polovice noviců; r. 1573. převeden byl noviciat do nové kolleje v Brně, ale proto přec již r. 1576. bylo u sv. Klimenta v Praze 10 kněží, 8 koadjutorů a 17 kleriků studujících, r. 1615. bylo tu 44, a r. 1618. již 62 členů kolleje.

Chvála vysoké školy klementinské záhy se rozšířila netoliko po Čechách, ale daleko i do vůkolních zemí. K těm školám přihlížela i domácí šlechta, a posílala tam své syny, pro něž jesuité již r. 1556. zřídili zvláštní pensionat (*konvikt, contubernium nobilem*); zde r. 1567. chováno bylo 24 mladých pánů a vladyk, po roce již 30. K prvním chovancům náležel *Křištof Popel z Lobkovic* na Horšově Týně, katolík statečný, který umřel r. 1609. jako nejv. hofmistr zemský, kdežto bratr jeho *Vilém*, neučený, dal se svěsti k české konfessí a pak těžce pykal po r. 1620. ztrátou statkův a vězením na Zbizoze; dále z rodu *Popelů z Lobkovic Oldřich Štastný* na Kosti, *Havel, Jiří* na Mladé Boleslavi, *Jiří* na Duchcově, *Adam, Jan a Matouš Děpolt* na Bílině, *Zdeněk Vojtěch* na Chlumci (od r. 1599. nejv. kancléř), *Adam ze Šternberka* (1608.—23. nejv. purkrabí), *Zbyněk Berka z Dubé* (1592.—1606. arcibiskup pražský), *Zdeněk i Ladislav Berkové, František z Ditrichšteina, Václav Haugvič z Biskupic, Vilém z Řičan, Jan Arnošt z Oppersdorfu*, potom *Jaroslav Bořita z Murtiníc* a jeho po matce bratr *Albrecht Šebestian Leskovec z Leskova, Jindřich i Heralt Václav Libšteinský z Kolovrat* a mnozí jiní. Ze stavu vladyk tu byli nejedni *Lažanští z Bukové, Běšínové z Běšín, Čejkové z Olbramovic, Kocové z Dobře, Pernklobové z Šenrajtu, Žakavci z Žakavy, Přichovští z Přichovic, Chanovští i Často-*

³⁰⁾ Schmiedl I. 134. 135.

³¹⁾ Schmiedl I. 143. 144.

lárové z Dlouhé Vsi a jiní vladykové pošumavští. V konviktě byli i mládenci z rodů knížecích, jako r. 1573. dva *synové falckrabí Arnošta* na Kladsku, Rychnově, Liticích a Potštejně, a mladý kníže *Jáchym z Plavna*. R. 1608. uchýlil se do Prahy *Ahies*, syn sultana Mahomeda III., utíkaje z Carhradu před nebezpečím života; v Soluni pokřtil jej exarcha Kosmas jménem Šimon, a císař Rudolf II. dal ho na čas do konviktu k jesuitům. Také *Fědor Borisovič*, syn caře moskevského Borise Godunova, r. 1608. chován byl v konviktě na císařské útraty.³²⁾ R. 1575. založil papež *Řehoř XIII. 12 nadačních míst* v konviktě pražském pro mladíky, kteří by chtěli vstoupiti do stavu duchovního; však na ta místa bylo málo žadatelů ze šlechty, a proto přijímáni byli mladíci z dobrých rodin městských.³³⁾ Z těch pak vyšla slušná řada kněží zvučného jména, jako *Jiří Bertold Pontan* (Spanmüller) z *Breitenberka*, probošt pražský, *Jan Sixt z Lerchenfelzu*, probošt litoměřický, *Volfgany Zelender z Prošvic*. opat broumovský, *Adam z Vínore* a *Ctibor Kotva z Freifeldu*, kanovníci svatovítské a jiní. R. 1583. bylo v konviktě mimo stipendiaty papežské 57 mladíků stavu panského, rytířského i městského. R. 1584. bylo všech konviktorů 111, a to 12 z panstva, množství z rytířstva, 26 alumnů papežských, z nichž toho roku 6 bylo svěceno na kněžství.³⁴⁾

Však na školách klementinských nestudovala pouze mládež katolická; velký díl, snad dobrá polovice, byli *synové utrakvistů, lutheránů*, ba i *českých bratří*. Naproti takovým užívali jesuité moudré zdržlivosti. Chovali se k nim tak vlídně, jako ke katolíkům, víru katolickou jim nevnucovali, ale dávali jim všecku příležitost k poznání podstaty katolické církve. Ale právě touto zdržlivou methodou toho docílili, že mnohý mládenec i proti vůli rodičů neb příbuzných opustil tábor církvi nepřátelský, k čemuž napomáhala vzácná svornost mezi konviktory a šlechtné závodění v pilnosti a v dobrém mravu. Již r. 1561. přijali 4 mládenci v tom konviktě katolickou víru s umíněním, že účinkovati budou u rodičů i přátel, aby taktéž učinili. Tehdáž měl nejv. písař *Volf z Vřesovic* na Doubravské Hoře, utrakvista, tři své syny na učení u sv. Klimenta, kteří zůstávajíce utrakvisty, po čase vynikali v šlechtě vzděláním a výmluvností a byli mistrům svým ke cti. Rovněž studoval u sv. Klimenta rytíř *Volf Ilburk z Vřesovic* na Podsedicích a přijal katolickou víru, jehož pak syn *Vilém*, od r. 1612. mincmistr královský, čítán byl k nejostřejším katolíkům. Dva *synové Albrechta Domináčka z Písnice*, protestanta. *Sigmund* a *Jindřich*, po delším pobytu v konviktě r. 1566. vyznali víru katolickou, z nichž první vstoupil do řehole jesuitův a již r. 1568. vynikal výmluvností na synodě v Olomúci, jsa na tamější kolleji magistrem rhetoriky; ale po roce z únavy a pro těžkost řehole vystoupil z řádu a byl později kanovníkem pražským, kdežto bratr jeho Jindřich byl r. 1584. kancléřem Rožmberským, r. 1601. místokancléřem zemským, a na svém statku Hertemberku a Šenbachu klidně a bez hluku provedl katolickou reformaci. R. 1573. studovali u sv. Klimenta dva *synové Jindřicha z Donína* a na Benátkách

³²⁾ Schmiedl II. 499. 500

³³⁾ Schmiedl I 364.

³⁴⁾ Schmiedl I. 498.

z jednoty českých bratří, *Ferdinand* a *Jaroslav*, později i mladší jejich bratři *Vratislav* a *Jan*, a ti všichni přijali víru katolickou. Podobně byl konvertitou z jednoty bratrské *Václav Švihovský z Riesenberka* (syn Ferdinandův na klášteře Sázavském), který r. 1588. vstoupil do tovaryšstva a byl potom horlivým a platným jeho členem. Týž na stranu katolickou převedl i staršího bratra svého *Bedřicha* na Nalžovech, ale marně k tomu měl nejstaršího bratra *Děpolta* na Horažďevovicích. Z pozdějších konvertitů uvádíme k r. 1602. mladého *Bedřicha z Talmberka*, který pak r. 1621. zachránil otce svého, jednoho z direktorů stavovského povstání, od trestu na hrdle i statku, dále *Jana Španovského z Lisova*, jenž r. 1609. zemřel na cestě do Vlach.³⁵⁾

Než takové konverse studentů způsobovaly jesuitům tytéž mnohé mrzutosti, ba i nebezpečí, čehož uvedeme jeden příklad na místě mnohých. R. 1560. jeden žák třídy grammatikální, z Prahy rodilý, umínil si, že bude katolickým; ale bál se matky, kteráž hrozila, že zabije jeho i sebe, jestliže on dá se k papežencům. Tedy mládenec, aby byl bezpečen, potaji uprchl do Plzně a tam přihlásiv se k víře katolické, přijal svátost pod jednou způsobou. Matka, když syn její ze školy se nevracel, zuřila a křičela, že prý jesuité syna jí u sebe skrývají, a domáhala se toho u všech instancí, anobrž i u arciknížete gubernatora Ferdinanda, aby syn byl jí navrácen, kdežto jesuité sami o něm nevěděli. Všechno město bylo vzhůru, a již se chýlilo k útoku lidu na kollej sv. Klimenta. Ale tu v čas uprchlý student poslal list z Plzně svému magistru Štěpánu Liberiorovi, jímž ovšem jesuité u městské rady se ospravedlnili. K jejich radě vrátil se mladík do Prahy, a dobrými slovy ukrotil matčin hněv, tak že sama ho přivedla do kolleje říkouc: „Ať je katolickým, když tak jemu se líbí blázniti. Já za to nemohu, že utekl.“³⁶⁾

Vedle konviktu šlechtického vznikl r. 1559. při kolleji sv. Klimenta také *seminář alumnů chudých* (domus pauperum); pobídku k tomu dala kapitula svatovítská, podávajíc hmotnou pomoc. Seminář měl přijímati z Prahy i z venkova mládence chudé, ale nadané, kteří by měli náchylnost ke stavu duchovnímu. Ti měli v semináři byt, stravu, šat klerikalní a jiné pohodlí zcela zdarma, měli tu příležitost ke studiu a naváděni byli k pobožnému životu. Ti, kteří tu setrvali do konce, vstupovali do tovaryšstva aneb do jiných řeholí, anebo šli do duchovní správy arcidiecese pražské. Ústav ten, nemaje vlastní fundace, držel se hlavně ze štědrosti dobrodinců, arcibiskupa, kapituly a šlechty české. Semináři byly posílány pravidelné dary výroční na penězích i potravinách; mnozí páni, Lobkovicové, Martincové, Berkové a jiní, pořizující poslední své vůle, odkazovali pro alumny velké summy peněz, 1000—2000 tolarů; císař Rudolf II. r. 1596., kdy jesuité konali pobožnost za šťastný průběh války turecké, daroval semináři 3000 tolarů; r. 1593. vdova Kateřina Vydrová v Praze pro seminář darovala svou knihovnu a výroční plat 60 tolarů, na domě jejím zjištěných. Vlastní dům obdržel seminář r. 1579. od *Jana st. z Lobkovic* na Točnicku a Zbiroze. Byl to pěkný dům vězatý v ulici Platnéřské proti kapli sv. Eligia.

³⁵⁾ Schmiedl I. 140. 216 263. 339. II. 482. 298. 556

³⁶⁾ Schmiedl I. 140.

R. 1580. bylo v tom semináři 9 alumnů, r. 1588. již 30, r. 1600. pak 100 alumnů, kteří zpěvem 4—6hlasým oslavovali služby Boží u sv. Klimenta a v novém kostele nejsvětějšího Salvatora. Z pravidla přijímání byli do semináře jen mládenci z Čech, a výjimky byly řídké. Již rektor Hoffaeus, z Bingenu v Porýní rodilý, r. 1559. odmítl přijetí dvou mladých Vlachů, ač měli vysokou protekci, řka, že seminář žije z českých peněz a není tudíž pro cizince. Z alumnů r. 1580. vynikl *Křištof Spotek*, potom jesuita, který r. 1601. poslán byl do Dorpatu Livonského, tam od Švédů byl jat se šesti tovaryši a ve vězení byl umořen; dále *Theofil Krístek* (Crysteccus), po letech v řádu jesuitů slavný učenec, kazatel a misionář; r. 1587. *Vilém Lamormaine*, z La Roche v Lucembursku rodilý, po čase zpovědník Ferdinanda II., dále *Šimon Brož z Hornšteina* a *Kašpar Arsenius z Radbuzy*, oba po čase členové kapituly svatovítské. Jakož r. 1567. čeští utrakvisté přimkli se k církvi katolické, tudíž do semináře přijímání byli také mládenci strany podobojí, a zvykali katolickým řádům. Mnozí z nich z domova zvykli názorům lutheránským a jinak sektářským, ale v semináři toho zanechávali; r. 1583. jich 14 přijalo svátost sub una³⁷⁾ a tak bývalo i na dále. Mnozí z nich ani nechtěli užiti velkonočních prázdnin a zůstávali v semináři, z obavy, aby od rodičů doma nebyli nuceni u oltáře přijímati svátost podobojí.

Při výchově akademické mládeže měli jesuité na zřeteli všechny momenty k povznesení katolického ducha. Naváděli studenty k *úctě velebné svátosti oltářní* o pobožnostech 40hodinných, u Božího hrobu ve svatý týden, a zvláště o slavnosti Božího Těla. Ta slavnost konávala se v kolleji vždy v neděli po vlastním svátku; oltáře postaveny byly na dvoře, z kostela vyšel průvod studentů s korouhvemi, pak následovali klerikové a kněží z Tovaryšstva, svátost nesl vždy některý prelát, často arcibiskup, někdy i papežský nuncijs, za nimi šlechta i lid. V průvodu r. 1567. bylo 46 mladých šlechticů, oděných bílými řízami a zdobených zlatem a drahokameny; v rukou třímali stkvostné korouhve, jež rodiče jim pořídili; jiní sypali kvítí, a studenti pěli hymny české i latinské s průvodem hudby. U oltáře Božího Těla dva studující vedli dialog o přítomnosti Krista Pána v nejsvětější svátosti; jeden mluvě za židy odpíral, druhý, a to byl syn administrátora Jana Mystopola, jménem křesťanů pěkně a s důrazem hájil pravdu, k veliké chvále od přítomných pánů, k potěšení přítomného otce svého, který radostí zplakal. Ta krásná slavnost opakována byla v nejbližší neděli, tak jak sobě přáli páni Lobkovicové a jiní z velmožů.³⁸⁾

Ob čas provozovali studenti, zvláště alumnové semináře, v kolleji *dramatická představení*. Sem náležejí *dialogy* a *biblické sceny* u Božího hrobu v čas velikonoční; r. 1559. na hod Boží svatodušní přednášeli studenti s poledne delší sermony o sedmi darech Ducha svatého v sedmi jazycích, v hebrejském, řeckém, latinském, italském, českém, německém i v německo-latinských makkaronech. K divadelnímu představení studenti zvali gubernatora arciknížete (do r. 1567.),

³⁷⁾ Schmiedl I. 489.

³⁸⁾ Ib. 228. Onen mladý Mystopol asi jest týž, který roku 1611. byl farářem utrakvistickým u svatého Mikuláše na Malé Straně (viz Schmiedl II. 602.)

pány a rytíře v Praze přebývající, přední duchovenstvo i magistraty pražských měst. Na radnicích bývali vřídne přijímáni, a odtud rádo jim bylo propůjčováno, čeho bylo třeba k divadelní úpravě, tapety, zbrané, i městští trubači a trabanti. Při představení, které se dělo na dvoře kolleje, zaujalo panstvo místo v oknech, ve dvoře pak před jevištěm nahromadilo se měšťanstvo pražské. Tak o masopustě 1559. sehrán byl kus „*Svár duše s tělem*“, r. 1560. drama „*Euripa*“ či o nestálosti věcí lidských, 1561. hra o *Adamovi*, 1562. „*Saul va smrt a karunování krále Davida*“, hra hlučná, která divákům velice se zamluvila, 1563. „*Philopcedius*“, 1564. „*Fucus*“, 1565. „*Mille-Artifex*“. 1567. „*Smrt sv. Václava*“, kterou nově sepsal mgr. Mikuláš Salius S. J., rodilý Pražan. a ta tragoedie velice se líbila, tak že diváci nekatolíci odcházejíce mluvili mezi sebou: „Jestliže jesuité takhle se nám přizpůsobují, pak zasluhují chleba mezi námi.“³⁹⁾ A tak potom co rok jednou i dvakrát bavili Pražany divadlem užitečným, což trvalo do r. 1680.

Však měli jesuité jiné ještě prostředky k probuzení a utvrzení katolického ducha mezi mládeží. Jestliže strana podobojí měla své kongregace literatské v městech velkých i malých, jesuité zřizovali kongregace *Marianské*. tak jak se začaly v Římě r. 1563. z přičinění mgra Jana z Luváně brabantké. První v Praze družinu *Marianskou* založili studenti z konviktu šlechtického r. 1575. na spolek s alumny semináře chudých, a duchovním správcem jejich byl dr. Edmund Campian z Anglie, tyž. který r. 1581. v Anglii podstoupil smrt mučedníka. Později odloučili se alumnové chudí od šlechticův a založili kongregaci vlastní. Záhy také vznikaly kongregace mužů katolických, do nichž za sodaly vstupovali přední šlechtici domácí i církevní hodnostáři. Vznikla i kongregace četných v Praze na onen čas Vlachů, kteří již r. 1567. při kolleji klementinské měli vlastní svou kapli.⁴⁰⁾

Zajímavo jest pozorovati, jak užitečně se baviti uměli studenti klementinští. Každou sobotu pořádali mezi sebou *disputace učené*, druh s druhem, aneb jedna třída s druhou, a rodičové bývali rádi přítomni. Tudíž studenti pocvičili se v řečnictví a dialektice, a tak po čase vyvinuli se z nich horliví a obratní hajitelé katolické věci na veřejnosti i v rodinách a v přátelstvu; a ta stránka nabývá tím větší váhy, když povážíme, že velký díl studentů byl z rodin utrakvistických neb protestantských. Tak staly se školy klementinské důležitým činitelem katolické reformace v Čechách již dávno před bitvou bělohorskou. Vědeckým výsledkem svým předstihly zajisté všechny ostatní školy v Čechách a odchovávaly kněží a učitele pro katolické osady, i domácí praeceptory pro katolické rodiny šlechtické. To bylo pak vynikajícím velmožům pobídkou, aby na venkovských statcích svých zakládali nové kolleje pro jesuity, při nich gymnasia se studii filosofickými, s konvikty a semináři, vše dle vzoru škol klementinských. V *Krumlově* vznikla taková kollej již r. 1584. péčí pana Viléma z Rožmberka, v *Chomútově* r. 1589. péčí pana Jiřího Popela z Lobkovic, v *Jindřichově Hradci* r. 1594. z vůle pana Adama z Hradce, kterýž pak svěřil rektoru kolleje dozor nad školami

³⁹⁾ Schmiedl I. 135, 146, 170, 182, 230 atd.

⁴⁰⁾ P. Josefa Svobody S. J. Družina *Marianská*.

na všech rozsáhlých statcích svých, tak aby tam nebylo jiných officialů školaích než dobře katolických. Na Moravě počala se *kollej olomúcká* již r. 1558. péčí biskupa Marka Kuena, a vzrostla tam brzy akademie, v *Brně* založil kollej r. 1572. biskup olomúcký Jan Grodecký z Groduku, a v *Kladsku* r. 1595. proměnilo se probošství na kollej jesuitskou, tak jak o to usiloval sám poslední probošt Krištof Kirmesser, vida, že hrabství Kladské téměř venkoncem již odumřelo pro věc katolickou. Nové tyto školy jesuitské pak vydatně účinkovaly pro katolickou reformaci v blízkém i dalekém okolí svém.

Poznamenati sluší, že jesuité nestrnuli na té methodě vyučovací, které se byli drželi od počátku. General jejich Claudio Aquaviva (1581.—1615.) na sklonku 16. století svolal do Říma vynikající rektory kollejí z různých zemí, aby se uradili o vhodnějším způsobu vyučování. Výsledek těch úrad potom na zkoušku byl prakticky provozován na některých školách, a když po letech ona opravená methoda se osvědčila býti dobrou, vydána byla tiskem podě jménem *ratio studiorum*. Španělský jesuita Gillen Batteus vydal knihu *Janua linguarum*, kterou potom Jan Amos Komenský zdokonalil.

III.

Jestliže obnova katolických škol v Čechách a na Moravě zjednala církvi dostatek učitelův a kněží spolehlivých a mimo to i vydatné opory ve šlechtě: neméně důležitá byla i práce, kterou v době předbělohorské vykonala *duchovní správa* na dosažení bývalé jednoty ve víře.

Jest neklamnou známkou každé pravé reformace, když reformator začíná s nápravou vlastního domu, nežli přikročí k nápravě svého okolí. A tu známku shledáváme na onen čas v Čechách ve sboru církve bojující. Sledující akta katolické konsistoře pražské od polovice 16. století a dopisy arcibiskupa Antonína Brusa z Mohelnice, vidíme v nich netoliko snahu, aby staveno bylo v zemi lutheránství a zvingliánství, aby přetrženy byly sbory bratří boleslavských, mikulášencův plačtivých i novokřtěncův pikhartských, aby přestaly zlořády svévolných a hamižných patronů; my shledáváme tu stíhání kněží neposlušných, kněží ženatých, kněží zoufalých a od víry sběhlých. Záhy začala se i *reformace klášterů* českých. Duchovní tyto ústavy, od štědrých králů založené za časů lepšího štěstí národa českého, od doby husitské války sešly tak, že sotvy tomu lze uvěřiti. Mnohé z nich zašly navždy aneb na čas; v jiných bylo málo mnichů, a ti byli větším dílem Němci nebo Poláci, u nichž byla zlehčena řehole a na díle i víra, tak že apostasie bývala tam častou událostí.⁴¹⁾ Neumějíce spravovati sebe samy, neuměli spravovati zbytek svých poddaných na gruntech klášterních, kdež z netečnosti oněch pánů dědičných skoro všude se rozhostilo protestantství pod rouškou utrakvismu. Však bylo i vědecké vzdělání mnichů tak nepatrné, že nekatolíci v Čechách měli z toho smíchy, a sám arcibiskup trpké vedl stesky, že opatové posílají jemu na kněžské svěcení kandidaty málo vycvičené.⁴²⁾

⁴¹⁾ Schmiedl I. 62

⁴²⁾ Gindely, Brüder II. 10.

Náprava klášterů začala se brzy po ukončení sněmu tridentského. Arcibiskup Brus již prve dal v tom příklad dobrý, když jako velmistr křižovníků svůj konvent při špitále sv. Františka u mostu pražského držel v dobrém řádu. R. 1566. přinutil *augustiniany u sv. Tomáše a minority u sv. Jakuba* k řádnému zachovávaní řehole, a potom uvedl v obyčej, aby řeholníci všech klášterů pražských na výroční exercicia duchovní chodili k jesuitům u sv. Klimenta. I v klášteřích na venkově ponenáhlu zavládal duch koncilia tridentského a voláni tam byli z Prahy jesuité, aby řídili duchovní cvičení dle pravidel ignaciánských. Tak bylo již zajisté r. 1566. u *augustinianů v Mělníce*. Reformu *klášterů cisterciánských* provedl od r. 1572. P. Ondřej Wittmann, opat zbraslavský a generalní dozorce všech klášterů cisterciánských v koruně České. Nejdřív povolal opat německého kazatele z kolleje sv. Klimenta v Praze, dra Henrika Blyssema, na Zbraslav, a na rekolekciích napravil klášterní kázeň; r. 1584. vedli jesuité rekolekce v klášteřích ve *Vyšším Brodě a Trněné Koruně*, r. 1599. v *Sedlci*, pak ve *Plasích* a ve *Žďáře* moravském. Ke Zbraslavi asi vztahuje se zpráva historika Schmiedla (soudíc dle chronologického pořádku), že r. 1572. dr. Blysssem navštívil bohatý jeden klášter na venkově, kde byl výborný opat (Wittmann) se šesti mnichy, při nichž ale byla řehole porušena. Blysssem tam ponenáhlu obnovil kázeň a ducha řeholníků zase vztyčil, tak že napotom sobě ukládali více povinností, nežli Blysssem jim předepsal. Jiný klášter venkovský nalezl dr. Blysssem tak porušený, že tam nežilo se po mnišsku, ale po světácku, a panovaly tam různice neustálé; on však ty mnichy pohnul všechny k generalní zpovědi, soky přivedl ke smíru, a knihy smilné, jež tam nalezl, před očima jejich trhal. V jiném klášteře (asi ve *Vyšším Brodě* neb *Trněné Koruně* r. 1584.) doktor Václav Sturm obnovil svornost a nábožný život, tak že tam od té doby zase byly v chrámě zpívány kanonické hodinky.⁴³⁾ Opat *teplský* r. 1571. choval sobě sekretáře lutherána, týž asi z pobídky opatovy tehdy přijel do Prahy, kdež u jesuitů poučen byl ve víře a stal se katolíkem.⁴⁴⁾ Opat *benediktinů v Kladrubech*, Josef Vron z Dorndorfu, Polák, pro nepořádný život a utiskování poddaných, jsa tajný lutherán, byl od arcibiskupa vyloučen z řehole, žil potom v Praze z nachování svého, kdež umřel r. 1589. a pochován u sv. Ducha.⁴⁵⁾ Klášter *augustinianů kanovníků v Třeboni* byl z těžkých příčin r. 1565. zrušen, a duchovní správu tam vedli jesuité po tři léta. Však ponenáhlu množil se počet řeholníků v klášteřích přistupováním odchovanců z konviktu a semináře při kostele sv. Klimenta, a vanul tam napotom svěží duch katolický. Z těch někdejších seminaristů vynikl zvláště *Jan Lohel* z Chebu, od r. 1587. generální

⁴³⁾ Aliud coenobium (nec hujus attinet nomen scire) sic disciplinam corruperat, ut profanorum potius, quam religiosorum hominum coetus haberetur ab omnibus; discordiis perpetuis inter se scindebantur. Patrum nostrorum (Soc. Jesu) praecipue Rectoris (Blyssemii) suavi et minime odiosa diligentia ac censura Deo et religiosae disciplinae restitutum est totum, de totius vitae peccatis instituta apud nostros homologesi, concordēs ruerunt in amplexus, libri amatorum palam lacerati; in alio coenobio. Sturmii nostri opera, praeter laetissimos concordiae et religiosae pacis conciliatos fructus, in usum revocata est horas canonicas in templo canendi consuetudo. Schmiedl I 319.

⁴⁴⁾ Schmiedl I. 303.

⁴⁵⁾ Dačický I. 170, 348, 349.

visitator klášterů premonstratských v Čechách (Strahov, Teplá), na Moravě (Louka, Nová Říše, Hradiště), ve Slezích i Lužicích, který v reformaci svých klášterů dovršil, co tam jesuité započali v příčině pobožnosti a přísné kázně řeholní. Podobně účinkoval *Wolfgang Zelender z Prošvic*, z Plzně rodilý, jakožto opat broumovský k reformě klášterů benediktinských. K této reformě zajisté přispěl příklad tuhé kázně a kajicného života nové řehole *kapucínů*, jež r. 1599. usadil nábožný *frù Lorenzo de Brindisi* na Hradčanech, podobně i tuhá kázeň nových 17 *františkánů* vlaských, španělských i německých, které Rudolf II. r. 1607. usadil při chrámě Panny Marie Sněžné na Novém Městě Pražském.

Zajímavě jest sledovati postup *katolické reformace u laiků* v Čechách; prostředky, jichž se k tomu užívalo, byly mimo školskou práci kázání, poučování, ceremonie a dobří příkladové. Práce reformační konati se mohla na onen čas jen v místech, kde pod ochranou katolických vrchností byla bezpečna před výbuchy zášti a nenávisti, tedy na statcích královských a duchovenských a na gruntech katolické šlechty. O násilném vnučování katolické víry tehdy nebylo ani řeči, leda u lidí, kteří ze zášti mluvili nepravdu. Tichou *reformaci v městech pražských* z počátku chránil císař Ferdinand I., pak syn jeho arcikníže Ferdinand, do r. 1567. místodržitel v Čechách, a v následujících dobách hlavně nejvyšší úředníci zemští, jsouce většinou víry katolické.

V polovici 16. století bylo usdlé měšťanstvo v Praze valnou většinou víry podobojí a rádo se snášelo s četnými Němci víry lutheránské, helvetské, kterých již drahně tu bylo usazeno, zvláště na Starém Městě a na Malé Straně; ale nižádný katolík tu nebyl přijímán k měšťanství ani k cechům řemesel. Tudiž cokoli bylo v Praze katolíků, byli to dvořané hradčanští, páni a vladykové, kteří tu měli své domy, dále něco lidu nájemnického a hlavně Vlaši, kteří jako kupci, umělci, zedníci a komínici tu četně obývali, zvláště na Malé Straně. Z toho jde na jevo, že tehdy katolická správa duchovní v Praze neměla velikého zaměstnání. Na služby Boží k sv. Vítu chodil císařský dvůr a nejvyšší úředníci zemští, dosti četně navštěvovány byly mše sv. u sv. Tomáše, u křížovníků a u sv. Jakuba; konvent maltánů byl tehdy prázdný, a bohoslužby na Strahově, u sv. Anežky, u Matky Boží Sněžné, na Karlově a na Vyšehradě sotvy mívaly více než nepatrné hloučky účastníkův. Ostatní kostely pražské byly v rukou utrakvistů. Však od r. 1556. byl *kostel sv. Klimenta na Starém Městě sídlem stále missie katolické*, kterouž řídili doktoři a magistři Societatis Jesu.

Předním úkolem jesuitů v Čechách na onen čas bylo sice vyučování mládeže; ale v čas prázdně školní rádi se věnovali kazatelně. Již doktor *Petr Canisius*, pobýváje r. 1555—56. v Praze, k žádosti kapituly pražské kázával u sv. Víta německy v neděli a svátek dopoledne za velikého účastenství dvora, šlechty i duchovenstva; po něm tam kázal *dr. Henrich Blysem*, a gubernator arcikníže Ferdinand vyhledával v tom svou útěchu, že jeho kázání nezanedbal nikdy.⁴⁶⁾ Dr. Blysem vedl si v té práci s moudrým umírněním, nedorážel na jinověrce, aniž užíval výrazů drastických

⁴⁶⁾ Schmiedl I. 72, 94. Gindely Brüder II. 12. 13.

a hanlivých, ač tak bývalo v obyčeji na straně protivné; kázal zásady katolické v duchu pravdy a pokory. Když na velký pátek r. 1558. vstoupil na kazatelnu u sv. Víta, byl kostel plný, neboť přišel, kde kdo rozuměl němčině, katolíci i jinoverci. Od r. 1556. bývalo v každou neděli a svátek německé kazání u sv. Klimenta, a účastenství se zmáhalo. Z toho všeho měl tehdejší administrator arcibiskupství, probošt Jindřich Skribonius, veliké potěšení, ale také toho želel, že jesuité nemají českých kazatelů, a tudíž nemohou užiteční býti většině obyvatel měst pražských. Jest sice pravda, že oni pateri pilně se učili češtině; než k dokonalé v ní zběhlosti byla jim přece jen cesta daleka, a první jejich klerikové čeští dleli právě na studiích v Římě. Tedy chtějíce poněkud vyhověti přání proboštovu, povolali z Říma r. 1558. nejstaršího a nejschopnějšího z oněch kleriků, *Václava Šturma* z Horšova Týna, který právě odbyl studia gymnasiální a chystal se na další studium filosofie a bohosloví; ale nyní musil nechat všeho a býti českým kazatelem u sv. Klimenta. Však také dalo každé jeho kázání mnoho práce. Některý doktor v kolleji mu podal napřed latinský elaborat pro kazatelnu, kterýž on přeložil sobě do češtiny; ale za pobytu svého v Římě zapomněl mnoho z mateřštiny, a ty jeho překlady oplývaly chybami syntaktickými. Proto dával své texty české k nápravě některému kanovníku u sv. Víta, potom naučil se kázání nazpaměť a přednesl je v refektáři před kollegiaty, kteří mu dávali návod k náležité gestikulaci. Byl pak tehdy Šurm ještě nesmělý a bojácný, a maje jíti na kazatelnu, zalézal do kouta, a stálo to mnohou práci představeného, aby jej pohnul jíti na kazatelnici. Tam strachy váznul v každém třetím slově, a výsledek nestál za namáhavou přípravu. Však r. 1559. přišli z Říma do Prahy magistři *Valentin Vojt* a *Ondřej Pěšín*, a ti kázali potom česky u sv. Klimenta v neděli a svátek odpoledne. Šurm zatím vrátil se do Říma na dokonání studií, odkudž vrátil se r. 1565. jako doktor bohosloví a neohrožený kazatel.⁴⁷⁾ Zatím již r. 1561. přibyli z Říma do pražské kolleje nové síly kazatelské, pateri *Volfgang starší*, *Volfgang Maria*, *Jan Labra*; později kázali *Alexander Vojt* a *Mikuláš Sabius*, oba Pražané, dále pater *Michael Tominec*, Slovan od Gorice, češtiny dobře znalý, pater *Volfgang Gingalius*, nejpozději *dr. Baltazar Hostounský*.

Kázání česká u sv. Klimenta sice zanikla r. 1567. z nedostatku posluchačů, ježto odpolední hodina nebyla Čechům k tomu příhodná. Podobný nezdar měli jesuité v českých kázáních v kostele dominikánů u sv. Anežky. Tím lepší zdar měla česká jejich kázání u sv. *Jakuba*; zde r. 1561. zemřel pater Blažej, jediný Čech v konventě minoritů, a guardian nabídl osiřelou kazatelnu svatojakubskou jesuitům. Odtud kázával tu do roka 70krát pater *Volfgang Maria Horšovský*, výmluvný a učený, a posluchačů měl vždy slušný počet. Mimo katolíky přicházelo i drahně utrakvistů, jedni na poučení, jiní na výzvědy. Podobně nabyli jesuité i české kazatelny u sv. *Tomáše*. Když r. 1564. arcibiskup *Antonín Brus* mohelnický vrátil se z koncilia tridentského do Prahy, sám se ujal nedělní a sváteční kazatelny u sv. Víta, a doktor *Blysem* tam míval jen postní kázání v každý pátek; v neděli a svátek zatím kázal u sv. *Benedikta* na

⁴⁷⁾ Schmiedl I. 118, 202.

Hradčanech. Když pak r. 1565. arcibiskup musil sobě uložití šetrnost k svému zdraví, připadla sváteční kazatelna zase doktoru Blysemovi, který tu vykládal písmo svaté s velikou pochvalou posluchačův, až r. 1574. odešel za rektora do Štyrského Hradce. R. 1569. o zelený čtvrtek kázal tam magister *Sigmund Domináček z Pisnice* o večeri Páně, v přítomnosti a s velkou pochvalou arcibiskupa a kanovníků, kteréž kázání potom vydal tiskem. ⁴⁸⁾

Pateři u sv. Klimenta postarali se záhy o to, aby zrakem a sluchem buzeny byly povznášející dojmy u Pražanů. R. 1559. s nemalým nákladem vystrojili k velikému pátku krásný *Boží hrob* dle vlaského vzoru; studenti jejich tu před nejsvětější svátostí vedli příhodné dialogy nebo představovali výjevy biblické, jiní zase vedli tklivé zpěvy sborové. To bylo v Praze novotou nebývalou; lidé přicházeli k sv. Klimentu ve velkých zástupech, aby viděli a slyšeli; kostel zůstával otevřený přes celou noc na bílou sobotu, a k půlnoci přišel sám gubernator arcikníže Ferdinand s četnými dvořany svými, aby na obou kolenou kleče klaněl se Kristu Pánu v svátosti přítomnému. I ceremonie na bílou sobotu vábily množství lidí starých i mladých a neminuly se s hlubokým dojmem. Tak bylo rok co rok, a přijížděli i z venkova lidé k těmto slavnostem. Ten obyčej strojení Božího hrobu pak z pobídky arciknížete Ferdinanda uveden byl do chrámu sv. Víta, pak do jiných chrámů katolických, a také kněží strany podobojí ho schvalovali a ve svých kostelích Boží hrob strojili v Praze i na venkově. ⁴⁹⁾ Však i jiné novoty, které zavedli jesuité, zamlouvaly se Čechům, zpěvu i hudby milovným; tak *zpívané litanie* ke všem svatým na den sv. Marka i ve dni křížové, kdy po mši byla processí v kostele sv. Klimenta, rovněž i lauretánská litanie v neděli a svátek v čas nešporní, a krásné *zpěvy symfonické*, často s průvodem hudby figurální, které vedli studenti o velké mši svaté ve dnech svátečních. ⁵⁰⁾

K otázce, jaký byl praktický účinek takové práce duchovenstva katolického hned s počátku, lze odpovídati takto: R. 1558. přistoupily v kostele sv. Klimenta 3 osoby k víře katolické, roku 1560. již 34, r. 1562. 27, r. 1566. již 300, r. 1567. vždy ještě 160. K *paschalní zpovědi* r. 1558 šlo u sv. Klimenta 200 osob, r. 1560. bylo jich 540, r. 1561. již 1000, r. 1567. 1400, r. 1568., v roce morovém 2000, po roce již 2200. ⁵¹⁾

Pověst o těchto změnách v Praze šířila se netoliko po Čechách, ale i v zemích vůkolních, a v Sasích způsobila nemalý rozruch. Již r. 1560. mluvilo se tu o divokých psech a vlčích, vyslaných z Itálie do Němec na Kristovy ovce; téhož r. 1560. byl *synod lutheránů v Mansfeldu*, kdež jesuité prohlášení za pohany a publikány, a kdožkolivěk by za svými potřebami zašel do Prahy, měl jesuitům se vyhýbati, nic s nimi nemíti ani co k jídlu od nich přijímatí. Účinek těch nálezů mansfeldských záhy byl patrný v Praze. Do oken chrámu sv. Klimenta létalo kamení, v čas prázdnin školních neznámí pachatelé, vnikli do jedné učební síně klementinské a roz-

⁴⁸⁾ Schmiedl I. 201—280.

⁴⁹⁾ Schmiedl I. 127—128, 144—145, 155 atd.

⁵⁰⁾ Ib I. 145.

⁵¹⁾ Schmiedl I. 118—119, 143, 156, 218, 231, 251, 284.

bourali tu kamna; někteří odvážlivci s pokrytou hlavou vešli do chrámu jesuitského a posmívali se Božímu hrobu velkonočnímu. Jesuité od přátel dostávali výstrahy, aby se chránili, až půjdou s Hradčan dolů, aby nebyli pobodáni aneb do Vltavy vřazeni. Však arcikníže Ferdinand rázně zakročil a 25. dubna 1560. dal několik odvážlivých rouhačů schytati a poslati do Benátek vlaských na robotu galejní.⁵²⁾ Brzy pak měl arcikníže příležitost k pokárání vlastních dvořanů svých, mezi nimiž bylo něco akatolíkův a něco těch, kteří ve víře byli pochybní a v zásadách lehcí. Dr. Henrich Blysem když kázal u sv. Víta před arciknížetem a jeho dvorem, v horlení pro správu křesťanského života asi dotekl se nejednoho z těch dvořanův; i zanevřeli naň a kuli pikle proti němu. Vypravuje historik Schmiedl k r. 1563., že byl tehdy v Praze kněz jeden německý, výmluvný, na povrchu katolický, ale ve víře podezřelý, který po způsobu Lutherovu v kázáních tupil katolické kněží, mnichům vytýkal nevědomy, lakotu a mrzký život a tak veřejně na cti je plundroval, ač sám byl člověk nechvalný.⁵³⁾ Dle všeho to byl kněz *Jakub Šternovic*, dvorní kaplan arciknížete Ferdinanda, který r. 1560. vetřel se na opatství strahovské, ač nebyl knězem řeholním, tu z důhodů kláštera hýřil, statky jeho mrhal a bratry premonstraty nechával o hladu, až se rozprchli.⁵⁴⁾ Týž měl s vrchu na jesuity; neboť když r. 1560. začal spor s kapitulou pražskou o jakési právo patronatní, tu arcikníže dal ten mrzutý soud na rozeznání jesuitům, a ti ovšem přiřkli právo kapitule. Odtud ona jeho hanlivá kázání na kněží a mnichy, jak to konal nejspíše v kostele svém strahovském, a tím stal se miláčkem lehkomyšlných dvořanů. V době, kdy r. 1563. arcibiskup Antonín Brus dlel na konciliu tridentském, ukládali o to, aby dra. Blysema vystrčili z kazatelný svatovítské a onen oblíbený jejich kněz aby zaujal místo kazatelské. Ale nepochodili. Arcikníže poznal vlka v ovčím rouně, velel mu, aby jemu šel z očí a nikdy aby více nepřicházel, i zapověděl mu všecko kázání. Za to dvořané jesuitům se mstili, zlořečice jim, a mezi lid o nich vtrušovali a drobili řeči hanebné a stydké. Ba jednou, když dr. Blysem s jedním soudruhým, paterem Fernando de Cordova, který dlel v Praze na zotavené, ubíral se Bruskou na Hradčany: s okna jednoho domu hozen byl na oba jesuity hrnec veliký, který jednomu z nich se svezl po hlavě. Arcikníže, jak o tom zvěděl, svolal všechny dvořany a promluvil s nimi tak srozumitelně, že potom jesuité již měli od nich pokoj.⁵⁵⁾ R. 1565. posílal své dvořany na poučení do kolleje sv. Klimenta, a mnozí z nich přistoupili k víře katolické.

Zajímavý byl tehdy *poměr strany katolické ke straně konservativních utrakvistů*. Bohoslovci katoličtí v zásadě nic neměli proti přijímání svátosti oltářní podobojí způsobou; ale v praxi byli proti

⁵²⁾ Ib. I. 138, 139.

⁵³⁾ Erat Pragae homo quidam sacerdos, germanicae linguae facundia praestans, sed sublestae fidei imo quem nemo catholicum dicere posset Is concionali lingua, quae una haereticorum eo seculo gloria fuit, sacerdotum catholicorum vitam, ac potissimum monachorum ignorantiam, hypocrisim et libidines (ita homo impurus loquebatur) lacerabat, et plaudente populo enarrabat etc. Schmiedl I. 174.

⁵⁴⁾ Ekert, Posvátná místa I. 123.

⁵⁵⁾ Schmiedl I. 174, 175.

tomu, zvláště jesuité, jednak proto, že utrakvisté tvrdili, kterak přijímání podobojí nutné jest ke spáse duše, jednak že pod rouškou kalicha skrývaly se všechny náboženské sekty, co jich tehdy bylo v Čechách. Však ono brojení proti kalichu laiků vymáhalo velké opatrnosti. Zkusil to r. 1563. pater *Wolfgang Maria* Horšovský, když o kázání u sv. Jakuba promluvil slova: „Toho mám za kacíře, který tvrdí, že přijímání podobojí nutné jest ke spasení věčnému“. To způsobilo prudké pohnutí mezi posluchači utrakvisty; v překroucené formě šířili onen výrok po ulicích i po domích, tak že se ozývaly hlasy hněvivé: „Ten jezuvita nemá lásky k vlasti, ve které se zrodil, ani šetrnosti ke králi a kompaktatům. Čechy všechny má za zmetky církve, že od sboru tridentského do klatby jsou dáni prohlašuje, a jako kacíře, jimž nesvědčí zásluha krve Páně, na peklo je odsuzuje!“ V tom hněvu nikdo nepídil se po pravdě, a již se chystali někteří, že patera Wolfganga zabijí, až zase půjde k sv. Jakubu. Ale moudřejší měšťané, bojíce se hněvu králova, bděli nad pořádkem v obci a tu bouři spokojili.⁵⁶⁾ Ovšem že kyselost k jesuitům v lidu přece tytíž proskakovala. R. 1563 řádila v městě Praze morová rána; ale v kolleji tehdy nikdo od moru se nerozstonal; a hle, již proto byly slyšány úsměšky: „Vy jezuvité! Bůh vás opustil, a čert o vás nedbá! Bůh vám nechce, a čert vás nebere!“⁵⁷⁾

Toho času císař Ferdinand I. vyhledával při sboru tridentském a také toho dosáhl pod určitými podmínkami, že *Čechům a Moravanům povoleno bylo podávání svátosti oltární pod obojí způsobou*. Příslušný dekret tridentský byl v katolických kostelích v Praze ohlašován dne 23. července 1564. Tímto opatřením doufal císař, že přivede katolíky a utrakvisty k jednotě náboženské pod společným arcibiskupem, aby pak na lutherány a české bratři mohl ostřeji nastupovati. Ale k této činnosti již čas jeho se připozdil; císař zemřel o sv. Jakubě r. 1564, a synu jeho Maximilianu II. nedostávalo se ani vůle ani ráznosti k provedení zámyslů otcových. Z počátku nejevila konsistoř podobojí nížádné chuti, podniknouti poslušnosti arcibiskupa pražského, a zaslané dekrety tridentské vrátila mu nerozpečetěné. Domnívala se, že pro ni jest arcibiskup leda k tomu, aby kandidatům strany podobojí udílel svěcení na stav kněžský. Však uplynulo málo let a konsistoř velice skrotla. Na sněmu r. 1567. se ukázalo, jak málo přívrženců měla církev utrakvistická mezi pány a rytíři v Čechách, a že valná jich většina hlásí se buď k lutheránům, buď k bratřím. Tehdáž páni a rytíři vyprosili na císaři Maximilianovi II., aby se mohli spravovati toliko písmem svatým a nebyli nuceni řídit se kompaktaty basilejskými, která tudíž vymazána byla z desk zemských. Tím krokem vymkla se protestantská šlechta dokonale z právomoci konsistoře podobojí, které odtud nezbyvalo než dvojí resoluce: buď přejíti na stranu lutheránskou, aneb vejíti upřímně do tábora katolického. Váhání v tom zajisté nebylo dlouhé; administrator kněz *Jan Mystopol* a jiní konsistoriáni již r. 1567. tulili se ke straně katolické a vyhledávali duchovní posily ve stycích s jesuity. Na podzim r. 1567. vyžádal

⁵⁶⁾ Schmiedl I. 173.

⁵⁷⁾ Ib. I. 173

si kněz Mystopol v čele duchovenstva strany podobojí u arcibiskupa slyšení a v dlouhé řeči ohlásil, že on a jeho spolubratři přistupují k té víře, od které předchůdci jejich před 160 lety se byli trhli, a připojil prosbu, aby některý kněz Societatis Jesu odeslán byl k císaři do Vídně se žádostí za potvrzení té unie utrakvistů s katolíky. Arcibiskup rád to slyšel, ale neradil k ukvapení, aby v zemi nenastaly nové a nebezpečné rozbroje. Také rektor kolleje klementinské dr. Henrich Blysem z platných příčin pečoval se vyslati k císaři s poselstvím někoho ze svých; napsal toliko příslušný list, který prostřednictvím kolleje vídeňské dostal se do císařské kanceláře. Maximilian II. sice rád slyšel zprávu o *unii utrakvistů s katolíky v Čechách*, ale odkázal utrakvisty k nejvyšším úředníkům zemským, aby s nimi o prohlášení té unie vyjednávali; k čemuž zase arcibiskup neradil, protože ve sboru nejvyšších úředníků bylo několik akatolíků. Ta záležitost tedy byla zkoncována tak, že konsistoř strany podobojí měla dle přání arcibiskupa Brusa naříditi svým kněžím, aby obnovili specialní zpověď, aby přestalo udílení svátosti oltářní dítkám, posléze aby zakazovali potupné písně na kněží a mnichy; však ve zrušení svátku mistra Jana Husi mělo býti sečkáno na příhodnější čas.⁵⁸⁾ Zůstala ona unie tudíž jen soukromým ujednáním mezi arcibiskupem a konsistoří dolejší; ale pravda jest, že od toho času uznávání byli v Čechách úředně *dvoji katolíci, jedni sub una, druzí sub utraque*. O manželských sňatcích kněží strany podobojí, jak se zdá, nebylo zatím nic ujednáno; a trvalo v tom dočasně tiché poshovění. Než tolik jest jisto, že lid v Praze té unii málo byl vděčen, svým kněžím lál a vyhrožoval, a všecka nenávisť shrnula se na administrátora Mystopola jakožto papežence.⁵⁹⁾

Unie prakticky se osvědčila za *dlouhého sněmu r. 1575.*, kdy katolíci a utrakvisté jednosvorně účinkovali u slabého císaře Maximiliana, aby nepropouštěl svobodu augsburského vyznání v Čechách. Když pak lutheráni a čeští bratři se sjednotili ke společné konfessi české a naléhavě a s pohrůzkami žádali císaře za její potvrzení, tu kollegiati klementinští, *dr. Václav Šturm a Baltazar Hostounský*, sepsali a tiskem vydali řízný posudek oné konfessi nové a ten spis rozšířili mezi sněmovníky. Hned potom 30 pánů katolických, jimž na pomoc přišli papežský nuncius Jan Delfino a španělský vyslanec markýz de Almazon, potom hlouček pánův a vladyk utrakvistických i konsistoř podobojí jednosvorně působili na císaře a prosbami i hrozbami toho dosáhli, že Maximilian II. onu českou konfessi nestvrdil; lutheránům dal ústní slib tolerance, dokud by katolíkům nechali s pokojem, ale sbory českých bratří přísně zakázal.⁶⁰⁾ Utrakvističtí faráři potom v Praze s kazatelnou působili ve smyslu katolickém; ale neužívali v tom opatrnosti, promlouvajíce s větším důrazem, než bylo radno. R. 1577. jeden pražský farář o kázání prohodil slova,

⁵⁸⁾ Schmiedl I 313—314 klade to jednání pod záhlaví r. 1572, ale určitě tu jako jednatele utrakvistů jmenuje kn. Jana Mystopola, který zemřel r. 1568. Shoda událostí tudíž nutí, onu unii klásti k r. 1567. Svátek mistra Jana Husi formálně zrušil Mr. Petr Codicillus z Tulechova ve svém kalendáři r. 1585., začez snášel od protestantské strany nemalé mrzutosti

⁵⁹⁾ Schmiedl I 314

⁶⁰⁾ Šíře o tom jedná staf v Almanachu družstva Vlasť k jubileu papeže Lva XIII r. 1893 p. 202—222.

že „konfessionisté čeští, t. j. lutheráni a bratři, nic dobrého nezamýšlejí a pokoje nedají, dokud nebudou zbrání skroceni.“ Z toho bouřil se lid pražský; vina byla dáována jesuitům, kteří prý zamýšlejí pobití všech ctitelů Husových v Praze, a že k tomu konci mají pohotově prý 1200 branných dílem ve své kolleji, dílem na statku svém Kopanině. Již byl strach, aby popuzený lid nepřilehl ke kolleji sv. Klimenta na její záhubu mečem a ohněm, a zdá se, že Pražanům tehdy na mysli tanula krvavá noc sv. Bartoloměje v Paříži r. 1572. Ale konšelé staroměstští tehdy bděli nad pořádkem v městě, ve dne v noci dali kollej hlidati od branných drábů městských, a také císař Rudolf II. listem s Hradčan do měst pražských vyslaným přičinil se k dokonalému upokojení v městě. ⁶¹⁾

Moudřejší nežli utrakvisté vedlo si kněžstvo katolické a zvláště jesuité v boji proti konfessionistům. O kázáních nikoho nepopouzeli, služby a pocty Boží vždy více zvelebovali, a lid český vábili k sobě také dobrými příklady, zvláště skutky lásky k bližnímu. Protestanté zavrhovali vzývání svatých, a jesuité v lidu *obnovovali úctu k Marii Panně a k svatým patronům českým Václavu, Ivanu, Lidmíle, Vojtěchu i Prokopu*. Protestantství zlehčilo záslužnost *dobrých skutků*, a jesuité navštěvovali vězně, z nichž mnohým svými přímluvami u dvora vymohli svobodu, mnohým i prominutí trestu na hrdle; z vyprošených peněz vykupovali dlužníky ze šatlavy, jiným přinášeli stravu, a delinkventům na cestě k popravišti dávali poslední útěchu. Vdovy a sirotci dostávali u vrat kolleje podporu v nouzi a bídě. Jesuité zjednali si volný přístup do špitálů a tam chudým opatrovancům kázali; vyhledávali nemocných cizinců po hospodách a těšili je slovem Božím. Zvláště jim záleželo na smíření ruznic; přítrž činili soubojům, tehdy v Čechách velmi častým; mařili pokusy samovraždy, konkubinaty měnili na řádná manželství aneb je rozváděli; veřejné nevěstky a jejich svůdnice přiváděli k pokání, a na šlechticích vyprošovali peníze, kterými podporovali chudé a osiřelé panny, aby nouze je nepřivedla k prostituci. Pan Vratislav z Pernšteina r. 1575. k tomu konci věnoval mnoho set zlatých. Ostře bylo tehdy bojováno proti lichvě; r. 1580. jedna lichvářka vyzpovídavši se u sv. Klimenta, nahradila 400 tolarů zdělané škody. R. 1591. jeden šlechtic přišel ke svým 4020 zl., o které ho lichvář byl obral a po zpovědi zase je nahradil. ⁶²⁾ Takové skutky dobré nesly hojně úroky duchovní a způsobovaly konverse na stranu katolickou. Jevilo se to již za císaře Maximiliana, o němž se nedá tvrditi, že by k těm konversím byl se přičinil. R. 1570. stal se na Starém Městě Pražském první případ, že katolík připuštěn byl k právu měšťanskému; byl to *Sebastian Agrikola*, za něhož u konšelů se přimlouval nejv. kancléř Vratislav z Pernšteina. Týž Agrikola pak brzy vráđen byl do sboru konšelského, a odtud v městě vzrůstal počet katolických měšťanů. ⁶³⁾ R. 1584. stal se *Václav Krocín z Drahošíle* primatorem hlavního města, o němž jest podstatná domněnka, že byl katolíkem.

Katolickou věc rozmáhaly také příklady pobožnosti osob vzácných. Předem to byla choť Maximiliana II., *císařovna Marie*,

⁶¹⁾ Schmiedl I. 399

⁶²⁾ Ib. I. 142, 152, 167, 252, 287, 342, 391, 456, 612.

⁶³⁾ Schmiedl I. 287.

dcera někdy císaře Karla V., o níž jest známo, že za dlouhého sněmu r. 1575. přimlouvala se u svého manžela, aby v Čechách nepropouštěl ani svobodu vyznání augsburského ani konfessí české. Tehdáž vyprosila na papežské stoličce *jubileum* pro císařský dvůr; téměř veškeren dvůr šel tehdy ke zpovědi a přijímání; císařovna v listopadu 1575. za mrazivého počasí, oděna jsouc v prostý šat služebné děvečky, schodila chrámy pražské a pobývala tam na slzavých modlitbách; tím příkladem obracela smíchy, divoké tance a jiné zábavy obecného lidu na skroušenost. Jesuitům tehdy dala nemálo peněz, aby je rozdali k účelům dobrým.⁶⁴⁾ To vše spadá v čas, kdy Maximilian II. vydal z Řezna ostré mandaty proti náboženským sektám a zvláště proti sborům českých bratří, z čehož byly obavy velkého rozjitření v zemi. Toho roku 1575. byla v kolleji jesuitské slavnost Božího Těla zvláště okázalá. Svátost pod nebesy nesl papežský legát Jan Delfino, biskup torcellanský, umbellu přednášel sám španělský vyslanec markýz de Almazon, za nímž kráčeli jiní vyslanci a množství panstva. Téhož dne pro zábavu panstva provedl dr. Edmund Campian S. J. se svými studenty pěkné divadlo, jak Abraham obětuje Isáka, s velkou pochvalou přítomných. Tehdáž také objevuje se poprvé v Praze obyčej vlaský. Kněží jdouce zaopatřovat nemocných, nesli svátost oltářní pod nebesy v průvodu pochodní a luceren, a ministrantův zvoneček vyzýval k poklekání. Páni a rytíři tu dávali svátosti průvod, k nim připojili se měšťané obojího pohlaví, a ten průvod byl tak dojemný, že i nekatolíci to vidouce, v pravo v levo poklekali R. 1576. šel takový průvod z kostela sv. Klimenta na 2000 kroků k jedné konvertitce umírající.⁶⁵⁾

Maximilianův nástupce *Rudolf II.* v první polovici svého panování dával pěkný příklad pobožnosti, chodil s dvorem svým k sv. Víta na kázání a služby Boží, na slavný průvod o Božím Těle, a navštěvoval Boží hrob velkonoční u sv. Klimenta. Později sice v tom ochaboval, když přes náležitost oddával se svým zábavám, zvláště zvrhlým účelům hvězdářství a lučby; ale katolické reformaci nepřestával býti příznivým, jakož do tajné rady své nebral než muže smýšlení přesně katolického. Vzorem nábožnosti byla císařova sestra *Alžběta, vdova krále francouzského Karla IX.*, po jehož smrti r. 1574. opustila Francii a od r. 1575. stále bydlela na hradě pražském, kdež umřela r. 1592. Po příkladu své matky císařovny Marie neustávala dobře činiti chudým i zdobiti chrámy skvostnými paramenty. Chrám Věch Svatých na hradě, který od požáru r. 1541. stál v pustotě, na své útraty obnovila, a bylo jí zajisté k radosti, že r. 1588. tam ze Sázavy přeneseny a slavně uloženy byly ostatky sv. Prokopa opata.

Nápadné bylo rostoucí účastenství při hlásání slova Božího. R. 1578. jesuité kázali v neděli a svátek dopoledne německy u sv. Víta císaři a jeho dvoru; císařovně Marii a její družině kázali španělsky; Vlachům bylo kázáno vlasky ve zvláštní jejich kapli, a mimo to byla nedělní kázání u sv. Klimenta pro lid německý, u sv. Tomáše a u sv. Jakuba bylo kázání pro Čechy. Však bylo přání mnohých pánů českých, aby při kolleji sv. Klimenta zbudován byl pro českou bohoslužbu zvláštní prostranný chrám, ježto skrovný kostel sv. Kli-

⁶⁴⁾ Ib. I. 368.

menta sotvy Němcům stačil. Tu hned r. 1578. dal se rektor P. Alexander Vojt do stavby *nového kostela nejsvětějšího Salvatora* při kolleji, a docházel v tom vydatné podpory. Císař Rudolf kázal k té stavbě dodávati cihly a vápno ze svého panství brandýsského, pan Václav Ples Heřmanský ze Sloupna obětoval k tomu svůj zlatý řetěz z hrdla, jiní katoličtí páni dávali příspěvky po 100—1000 zl., jiní pomáhali při kupování domů proti mostu, aby získáno bylo místo pro kostel; tehdy také byla koupěna stará spustlá kovárna na místě nynějšího hlavního portálu kostela. Starý ale bytelný kostelík sv. Bartoloměje, který dotud sloužil semináři a konviktu, určen byl za presbytář nového kostela, k němuž byly budovány nové lodi. Stavba pokračovala rychle, tak že již k vánocům r. 1580. posvětil arcibiskup nový hlavní oltář, úbělem krásně zdobený. R. 1584. byl kostel již v plné kráse hotový, pořízena společná sakristie pro oba kostely jezuitské, nový i starý, a papež Řehoř XIII. učinil k hlavnímu oltáři sv. kříže nadání plnomocných odpustků dne 9. března 1584. Velký zvon na věž kostela daroval pan Jiří Popel z Lobkovic, menší zvon pořídily dvě měštky, Anna, matka rektora Vojta, a Marianna Dubenská; oba zvony ulity u Brikcího z Cimberka r. 1581. Na doplacení stavby a na spomožení kolleji sebrali páni a rytíři katoličtí, na sněmu r. 1585. shromáždění, mezi sebou do 6000 tolarů. ⁶⁵⁾ Odtud sloužil malý kostel sv. Klimenta toliko Němcům, kdežto ve velkém chrámu sv. Salvatora byly toliko české služby Boží.

Vzrůst věci katolické jevil se v Praze velikým počtem těch, kteří přistupovali ke zpovědi a přijímání svátosti oltářní. O novém roce 1578. arcibiskup Antonín Brus sloužil u sv. Klimenta mši pontifikální, a když podával svátost, spatřil tak velké množství přistupujících ke stolu Páně, že nad tím žasnul a nemohl se zdržeti slzí, a jeden přítomný kněz stareček pravil: „Od šedesáti let jsem knězem, a neviděl jsem nikdy tolik lidí přijímajících svátost pod jednou způsobou!“ ⁶⁷⁾ R. 1598., kdy bylo blízké nebezpečí moru, přistoupilo v obou kostelích jezuitských 7300 lidí k sv. přijímání, r. 1600. sice jen 5600, poněvadž císařský dvůr a mnoho z panstva byli mimo Prahu; r. 1601. jich bylo 6800, asi tolik i r. 1602. ⁶⁸⁾

Rok co rok přistupovali k víře katolické lutheráni, kalvinisté a jiní akatolíci, ačkoli v nestejném počtu. R. 1580. bylo *konvertitů* u sv. Klimenta 584, r. 1581. 178, r. 1582. jen 23, v následujících devíti letech do r. 1591. bylo jich úhrnem 590. V letech 1592. až 1615. bylo jich v Praze úhrnem 5394, tedy za každý rok v průměru 235; v téže lhůtě 23leté bylo také mnoho konvertitů v městech venkovských, kde byly jezuitské kolleje; tak čítalo se jich za tu lhůtu v Olomúci 9634, v Brně 2051, v Krumlově 1589, v Chomútově 1201. V Kladsku (1595.—1615.) bylo jich 908, v Jindřichově Hradci (1596.—1615.) 481. ⁶⁹⁾ V letech 1616.—1617. bylo konvertitů

⁶⁵⁾ Schmiedl I 369

⁶⁶⁾ Schmiedl I 420, 421, 445, 474, 486, 513.

⁶⁷⁾ Schmiedl I. 423.

⁶⁸⁾ Schmiedl II. 146, 208, 242, 282.

⁶⁹⁾ Schmiedl I. 441, 454, 475, 487, 494, 513, 532, 546, 563, 578, 595, 612.

Čísla konvertitů v letech 1592—1615 uvádí Schmiedl II. v notě na stránce poslední.

v Praze 682, v Krumlově 160, v Jindřichově Hradci 43, v Chomútově 42, v Kladsku 45. K tomu přistupuje počet oněch, kteří získáni byli církvi o missiích venkovských.

Exkurse jesuitů z Prahy začaly se dosti záhy. V březnu 1558. ubíral se z Bavor do Čech pater *Juan de Vittoria*, aby jako visitator poznal potřeby pražské kolleje. Na cestě stanul v Domažlicích, kdež konšelé přívětivě k němu se měli a k šťastnému příjezdu jemu blahopřáli. Ježto zde právě meškalo nemálo Vlachů za příčinou obchodů svých, domažličtí páni ochotně mu propůjčili kostel, aby jim mohl kázati. Mnozí z města obcovali tomu kázání, ačkoli vlastině nerozuměli. Na další cestě stanul pater v katolické Plzni, kdež ho konšelé pěkně vítali a ubytovali ho v domě jednoho měšťana, jehož syn právě studoval v Praze u jesuitů. Tam jemu posílali dary a vyjednávali s ním o založení domu jesuitů v Plzni; nabízeli mu klášter dominikánů, kdež té doby jediný byl kněz, ochotný ustoupiti jesuitům. Ale z provedení toho zámyslu sešlo, ježto pražská kollej neměla tehdy nadbytek tovaryšů. Pater Juan přece byl potěšen ze svého pobytu v Čechách a domníval se, že snadno bude získati lid český pro víru katolickou. Ubytovav se v kolleji pražské, o svatém Duše vydal se s dvěma koadjutory Čechy na vycházku do jedné vsi blíže Hradčan, aby tam katechisoval. Ale sedláci ho odbyli hrubě, a jeden z průvodčích dal se na útěk, boje se bití. Než pater nedal se zastrašiti a vydal se tam opět, sedl k rolníkům do krčmy a zapředl s nimi hovor o nebi, o pekle, o věcech pobožných, při čemž koadjutor tlumočil. Však nic neprospělo, neboť sedlák jeden se mu ozval, že prý není pekla, ježto Kristus vstoupiv do pekel, peklo přemohl. Hlavní však bylo vadou, že pater s nimi nemohl sám po česku hovořiti.⁷⁰⁾

S vydatnějším účinkem se potkaly exkurse, když z Říma přibyli do Prahy tovaryši národnosti české. Ti v čase školních prázdnin vyjížděli do venkovských měst a míst, kamž od katolických vrchností byli zváni, a kázáním a katechisováním tam šířili víru katolickou. Nejčastěji bývali ve blízké *Zbraslavi*, kdež pilně pomáhali cisterciánům v duchovní správě a navštěvovali četné vsi klášteru poddané, až celé to panství zbraslavské se srovnalo s církví. Velmi horlivý patron missií byl pan *Jáchym Novohradský z Kolovrat* a na Košátkách, který sňatkem s Annou Bezdružickou z Kolovrat nabyl *panství buštěhradského*, a později došel i zápisné držby hradu i města Mělníka. Tyž jsa víry podobojí odvrátil se od ní r. 1567., kdy zrušena byla kompakata basilejská, a o vánocích toho roku zpovídal se u sv. Klimenta v Praze. Tyž pak hned r. 1568. povolal zpovědníka svého, P. Michala Tomince, na Buštěhrad, aby tam konal missie. A tyto dobře se vydařily. P. Tominec tu hned na ponejprv získal 30 duší, a odtud jesuité již toho místa se nespustili, až bylo to panství naskrz obráceno k víře katolické, při čemž pan Kolovrat pomáhal příkladem a napomínáním, jsa vedle Čeňka Berky a Jiřího Popela z Lobkovic nejhorlivějším katolíkem v domácí šlechtě. Když r. 1573. dlel u něho P. Baltazar Hostounský, pan Kolovrat pilně doslyšal jeho kázání, a doma potom opakoval výklady missionářovy své rodině a služebnictvu; tím obrátil na víru i svou sestru, která

⁷⁰⁾ Schmiecl I. 116—118.

dotud se držela českých bratří; P. Hostounský pro ni přeložil do češtiny „Rozjímání sv. Augustina“, které se jí tak zalíbilo, že svým nákladem dala je vytisknouti. R. 1574. kázal na Buštěhradě P. Alexander Vojt a získal tu 100 duší pro víru katolickou; přijímání svátosti oltární pod jednou způsobou jim schvaloval dle písma takto: „Kristus dí: Já jsem hrozen; tedy jest Kristus celý přítomen v podstatě vína. A opět dí: Já jsem zrno pšeničné; tudíž celý jest přítomen v podstatě chleba.“ Ten prostičký výklad šel prostičkému lidu tak na rozum, že napotom konvertité buštěhradští o přijímání podobojí ani slyšeti nechtěli. P. Vojt r. 1574. obnovil tu *processi křížová*, dávno zde z obvyklosti vyšlá. Průvod šel z městečka na hodinu cesty do polí, a z vůkolních vsí se připojovaly průvody venkovanů za křížem a korouhvemi, jichž druhý den průvodní vlálo 40, třetí den již 50, a horlivě tu byly zpívány litanie ke všem svatým. Ten dobrý lid radostně k tomu se znal, kterak slychali od rodičů a dědů, že taková *processi* tu vždycky bývala před dávnem, a nyní radovali se z jejich obnovy. Téhož r. 1574. přišel pater po druhé na Buštěhrad, aby tu konal *slavnost Božího Těla*. Nikoli bez vlivu na prospěch missií byl výjev, který se udál r. 1573. Byl tehdy kdes na Buštěhradsku farář strany podobojí, který svátost oltární podával osadníkům bez předcházející zpovědi. Jednou potkal se s ním pan Kolovrat na cestě a vytýkal mu, proč že podává svátost těm, kteří nevybledávají smíru s Bohem a svátost přijímají nehodně. Jemuž odpověděl kněz: „Vysoce urozený pane, jinak činiti nemůžeme! Sedláci by nás hnali a nedávali by nám desátku!“ Z čehož se pohoršil pan Kolovrat, řka: „Ó vy třikrát bídní! Tedy nikoli pro evangelium, kterým se zastíráte, ale pro bídný zisk vedete takové řády!“ Kněz mlčel, a přítomní sedláci dobře si to zapamatovali.

Z Buštěhradu zacházeli missionáři do nedalekého *Kladnu*, které náleželo katolické linii pánů *Žďárských ze Žďáru*, však mělo poddané víry podobojí. Již r. 1574. odvrátil tu pater Vojt přes 100 lidí od kalicha, a v následujících letech v tom pokračoval.⁷¹⁾ Na *panství smečenské* již r. 1570. odebral se dr. Jindřich Blysem k žádosti pana *Jiřího Bořily z Martinic*, a v potomních letech tu bylo pracováno se zdarem vždy větším; r. 1604. čítalo se tu konvertitů 103, a do r. 1609. bylo panství smečenské již většinou katolické, z čehož pojali tehdy protestantští stavové vášnivou zášť proti tehdejšímu pánu smečenskému, *Jaroslavovi z Martinic* a roztrušovali o něm klamně zprávy, jakoby své poddané jen nejhrubším násilím na stranu římskou byl přehnal. Soused pana Martinice byl pan *Bohuslav Valkoun z Adlar*, pán na *Štáfě a Zlonicích*, který po předcích svých znal se k jednotě českých bratří. Ten zajisté dobře věděl, jak na Smečensku missionáři si vedli, a sám se přichýlil k víře katolické. K jeho pozvání zajel k němu z Prahy P. Jakub Colens, rodilý Polák, vyučil jej ve víře a 22. září 1608. jej vyslyšel ve zpovědi a podal mu svátost oltární pod jednou způsobou. Odtud pan Valkoun zůstal tuhým katolíkem, i když protestantští stavové za to se mu mstili a r. 1609. své revoluční vojsko, kterým doháněli císaře Rudolfa II. k propuštění svobody české konfessí, ubytovali také na jeho panství zlonickém.⁷²⁾

⁷¹⁾ Zprávy o Buštěhradě a Kladně má Schmiedl I. 232, 252, 282, 341, 359, 368 a násl.

⁷²⁾ Schmiedl I. 289, 456, 560, 613. — II. 280, 354, 546.

Panství roudnické od času hu-itských bojů mělo poddané víry podobojí, a r. 1540. dal katolický pán jejich Karel z Duban revers, že je zůstává v užívání kalicha až do zavedení obecného zákona v příčině náboženství. R. 1567. stal se zápisným pánem na Roudnici *Jan* kníže *Ostrovský*, potomek Rurikovičů ruských. Týž r. 1570. povolal k sobě z kolleje sv. Klimenta dva magistry, Blažeje Montagnina a Martina Buzíka, aby jej poučili ve víře katolické, a brzy přiveden byl do lůna církve s třemi osobami svého dvora; následujícího roku 1571. všecko jeho služebnictvo učinilo po jeho příkladu. V městě Roudnici začala se katolická reformace r. 1606., kdy paní *Polyxena Lobkovská z Pernšteina* žádala za vyslání katolického kněze na proboštví roudnické. Arcibiskupem tam byl na to místo poslán novosvěcenec *mistr Jakub Peitus Hostounský*. Mnozí nad tím vrtěli hlavou, že na důležité místo vyslán byl začátečník; ale mladický probošt ihned na místě „suché mše“ (t. j. mše bez kanonu) sloužil mši sv. po katolicku a zajisté o kázáních horlivě účinkoval pro zájmy církve; vždyť byl odchovancem jesuitského semináře.⁷³⁾

Na *Mělníce* byla duchovní správa strany podobojí; ale ode dávna byl tu klášter kanovníků sv. Augustina. Jim na pomoc povolal zápisný držitel Mělníka, pan *Zdislav Berka z Dubé*, r. 1566. doktora Blyssema, který v kostele klášterním horlivě kázal a zpovídal do r. 1570., po něm P. Mikuláš Salius, Pražan, r. 1575. P. Alexander Vojt. Tak znenáhla se množil počet katolíků v Mělníce, k čemuž napomáhali další zápisní držitelé Mělníka, a to od r. 1595. pání *Novohradští z Kolovrat* a od r. 1612. horlivý *Jakub Horčický z Tepence*, odchovanec jesuitů.⁷⁴⁾

Z Mělníka zacházeli missionáři na *Košátky*, statek Novohradských z Kolovrat, a dále k německému lidu na *Zákupy*, panství pana Zbyňka Berky z Dubé († 1578.) a syna jeho Václava († 1612.), po nichž tam vládl Zbyněk Novohradský z Kolovrat. S jakým zdarem tu missionáři pracovali, o tom jsou zprávy chudé. K r. 1578. je psáno, že pater Zeidelius v Zákupích s užitkem pracoval k potěšení katolíkův, a že r. 1599. tam jesuité byli a ve zpovědnici měli dosti zaměstnání.⁷⁵⁾ O *Mladou Boleslav*, která za vlády Krajířů z Krajku stala se hlavním sídlem jednoty českých bratří, ale r. 1588. přešla v držbu horlivého katolíka Jiřího Popela z Lobkovic, jesuité ani se nepokusili, znamenajíce, že pan Popel toho panství nemíní podržeti, ale za Chomútov je změnit. Tehdáž sice pater Alexander Vojt se tu zastavil, ale brzy ubíral se dále na *panství kostecké*, kamž jej volal pan Oldřich Štastný Popel z Lobkovic. Zde pracoval pater Vojt s dobrým výsledkem, a po něm jiní v letech následujících. Dosáhli tu aspoň tolik, že po bitvě bělohorské tu provedena byla katolická reformace bez násilného donucování. Odtud vydávali se na *panství Branné*, kamž od r. 1585. volala je paní Marie Valdšteinská z Martinic, katolická vdova po Zdeňku z Valdšteina strany podobojí, vládouc na *Štěpánicích, Branné a Dymokurách* do své smrti r. 1606. jako dobrodějka kostelů a chudých. Na těch statcích konaly se missie r. 1599. s dobrým prospěchem.⁷⁶⁾ K žádosti pana

⁷³⁾ Ib. I. 290, 303, II. 424.

⁷⁴⁾ Schmiedl I. k r. 1566, 1567, 1570, 1571, 1575.

⁷⁵⁾ Ib. I. 425, II. 180.

⁷⁶⁾ Ib. I. 515, 560, II. 29, 83, 421.

Jana Václava z Lobkovic r. 1598. odebrali se dva jesuité do *Králové Hradce*, a tu na práci pobýli tři měsíce, vycházejíce do okolí; získali tehdy pro církvev 13 duší.⁷⁷⁾

Rozsáhlé pole k missiím rozestřelo se jesuitům ve východních Čechách od r. 1561., kdy veliká panství *Litomyšl*, *Lanškroun* a *Lanšperk*, čítající úhrnem 3718 poddaných usedlostí, dostala se v držbu horlivého katolíka pana *Vratislava z Pernšteina*. Ony grunty za vlády pánů Kostků z Postupic docela se naplnily vyznavači víry bratrské, a když Kostkové jich pozbyli konfiskací po vzpouře r. 1547, i následující držitelé Jan a Jaroslav z Pernšteina s jednotou bratrskou dobře se snášeli; než jinak bylo za Vratislava z Pernšteina, na nějž veliký vliv měla španělská manželka jeho *Maria Manriquez de Lara*. Již za milostivého léta r. 1567. povolán byl od pana Pernšteina pater Hurtado Perez z olomúcké kolleje na Litomyšl, aby pro dvůr jeho konal příslušné pobožnosti. R. 1574. byl tu pater Hurtado opět, a jemu na pomoc přijel z Prahy pater Wolfgang Gingalius se sborem pěvců a hudebníků, jichž výkony tak dojímaly naslouchající české bratří, že hned tři z nich přihlásili se k víře katolické. R. 1578. začaly se tu pravidelné missie vedením patera *Baltazara Hostounského*; výsledek na ponejprv byl slabý, a nemnoho bratří se přihlásilo ke konversi; ale mnozí jiní byli zvrtkáni. Vytrvalost patera Hostounského toho docílila, že r. 1581. na tom panství šlo k velikonoční zpovědi 3000, r. 1582. již 5000. K tomu se přičinil i pan Pernštejn, když r. 1581. uživ práva svého patronatního, ze všech svých 36 kostelů na tom panství vypudil kazatele bratrské, a na kolik možno bylo, osadil je katolickými kněžími, a neosazené kostely jim svěřil ke správě jako filiálky. Pater Hostounský pak přeložil do češtiny a tiskem vydal „Indické epištoly“ a hojně rozdával osadníkům na Litomyšlsku, jakož i patera Václava Šturma komentář o učení českých bratří starších. V dalších letech do r. 1599. dokonávali tu jesuité svou namáhavou práci.⁷⁸⁾ V *Lanškrouně* pracoval p. Baltazar Sammereyer Bavořík až do své smrti r. 1585. Málo let potom bylo panství lanškrounské a lanšperské s 1550 poddanými usedlostmi odprodáno protestantskému pánu Adamu Hrzánovi z Harasova, který sice po roce 1609. přestoupil na stranu katolickou, ale přece jen za něho zastydla reformace na Lanškrounsku až do r. 1624.⁷⁹⁾

Dávným sídlem českých bratří bývalo *panství richmburské*; i to bylo r. 1547. konfiskováno, ježto dědičný pán jeho Vilém z Valdšteina účastnil se vzpoury stavovské, a po čase je koupil katolický pán Zdeněk Berka z Dubé. Syn jeho Václav r. 1583. vypudil ze svého městečka *Hlinska* bratrského kazatele a povolal tam jesuity na missii. I přišli tam z Prahy pateri Mikuláš Salius a Marko Soldano, Vlach, a kázali lidu; příštího roku byl tu pater Salius opět a přivedl v Hlinsku a okolí 800 lidí na víru katolickou, načež pan Berka tu usadil katolického faráře.⁸⁰⁾ V *Richmburce* začal reformaci teprv r. 1615. pan *Lev Burjan Berka z Dubé*, dědic Václavův. K jeho vyzvání přišli tam z Prahy pateri David Drachovský a Jakub

⁷⁷⁾ Ib. II. 147.

⁷⁸⁾ Schmiedl I. 247, 351, 425, 457, 479, II. 180.

⁷⁹⁾ Schmiedl I. 517.

⁸⁰⁾ Ib. I. 487, 500.

Mathiades dne 11. října 1615.; pan Berka je uvedl do kostela, kterýž oni hned znova vysvětili a pak tu mši sv. konali. Již prve byl pan Berka oznámil osadníkům, že jest jistá jeho vůle, aby všichni byli katoličtí. Téhož dne zajel pak do jiného městečka na panství, aby obyvatelům podobné ohlásil. Zatím vydali se Řichburští ve velkém davu k matce pana Berky, kteráž nebyla víry katolické, a zapřísahali ji, aby syna svého odvrátila od jeho úmyslu, ač může-li. Než pan Berka odpověděl k přimlívám matčiným: „Raději bych dal se na kusy rozsekati, než bych od svého zámyslu upustil!“ Také hned 17. října vypudil z Řichburka bratrského kazatele a svěřil administraturu fary pateru Drachovskému, kdežto tovaryš jeho pater Mathiades obcházel farnosti venkovské a tam kázal a přísluhoval. Když na *Heřmanově Městci* a *Stolanech* r. 1608. zavládl pan *Ladislav Berka z Dubé*, hned následujícího roku povolal tam jesuity z Prahy na missie; ale v Městci byla práce tuhá, a teprv r. 1610. tu získáno bylo 15 duší. Ve *Stolanech*, kde v letech 1570.—1603. vládl katolický pán Václav Ples ze Sloupna, udržel se hlouček lidí katolických, kteří raději se zdržovali přijetí svátosti, čekajíce, až k nim přijde kněz katolický. To se stalo r. 1611., kdy přišli k nim jesuité „utvrdili je ve víře; k tomu získáno bylo zde 15 akatolíků.“⁸¹⁾ Tuhá práce reformační byla na panství *Janovičkách* u Kutné Hory. Bydlil prý zde lid drsný a sprostný, u nichž pobožnost vyhasla, a všechnu spásu svou zakládali na kalichu. Živili se napořád pálením uhlí pro tavírny kutnohorské. Od r. 1600. zde vládl pan *Václav Heralt Libšteinský z Kolovrat*, ostrý katolík. Týž od r. 1608. tu zřizoval missie, a r. 1610. tu v městečku a v okolí kázal a katechisoval pater Jan Szölesy, Uher; ale těžkou měl práci, ježto sedláci nechtěli býti „jednuškami.“ Kdykoli zašel k hospodáři na oběd, dávali mu sice jísti, ale nic k pití, pravíce s posměchem: „Vždyť jednušky nepijí!“ Ale pater je přemohl trpělivostí a posléze toho dosáhl, že na víru se obrátilo městečko Janovičky venkoncem, a v příslušných vesnicích 60 duší.⁸²⁾ Na *panství vysokochlumeckém a jistebnickém* starala se katolická vrchnost, pan *Ladislav Popel z Lobkovic* († 1584.) a syn jeho *Zdeněk Vojtěch* a často uváděli missionáře. R. 1558. zašel na Chlumeck P. Gerard Vlach a četné zde Vlchy tvrdil ve víře, přísluhoje jim svátostmi. Ale v domácím lidu českém byla největší neochota k missionářům. R. 1605. pater Řehoř Kamiňský v Jistebnici získal 70 duší, na mnoze starců, pamětlivých starých řádů církevních; ale v jiných městečkách nebyl ani přijat, a vítán leda hroudami a kamením. Mnohem lépe pochodil pater Kamiňský na *Žichovicích* u Horažďovic, statku pana *Jindřicha Libšteinského z Kolovrat*. Tam nalezl 300 katolických osadníků, kteří u něho vykonali generalní zpověď, a 17 podobojích odvrátil od kalicha.⁸³⁾ R. 1608. tu missionářil pater Michael Besko. V *Horažďovicích* stále se držela katolická fara ve správě rytířského řádu johannitů; ale vrchnost zámecká, páni Švihovští z Risenberka, dávno od víry katolické odpadli na stranu českých bratrů. Od r. 1594. tu vládl Děpolt Švihovský; ale nejmladší bratr jeho Václav v mládí

⁸¹⁾ Schmiedl II. 546, 576, 595.

⁸²⁾ Ib. II. 493, 576.

⁸³⁾ Schmiedl II 396.

svém stal se katolíkem, vstoupil do řádu jesuitů a do své smrti r. 1608. začasť přicházel do Horažďevovic a tu kázáním účinkoval a tvrdil osadníky ve víře. I v *Strakonících* byla duchovní správa stále v rukou řádu johannitů. Velkopřevor toho řádu Matouš Děpolt z Lobkovic povolal tam z Prahy jesuity, kteří zde r. 1593.—94. konali missie s hojným užtkem duchovním.⁸⁴⁾ *Plzeň*, vždy katolická, za panování Maximiliana II. mĕnila se na mĕsto nábožensky smíšené, ježto k přimlůvě podkomořího Burjana Trčky z Lípy přijímání tam byli k mĕšťanskému právu také akatolíci, čehož prve nikdy nebývalo. Však ti akatolíci porušovali ve víře mnohé mĕšťany katolické, což konšelé mĕsta těžce snášeli. I vymohli na císaři Rudolfovi II. r. 1578. mandát, že nikdo nemá trpĕn býti v Plzni, kdo by nebyl pravĕho náboženství katolického. Odtud byla tu v mĕstĕ zase bývalá jednota ve víře, a v letech 1581.—82. byli tu z Prahy vždy o velikonocích pateri Salius a Soldano a tu pracující tvrdili katolíky ve víře a 8 jinověrců obrátili do církve. R. 1583. meškal tu pater Salius v duchovní práci šest mĕsíců a 14 konvertitů získal.⁸⁵⁾ Později tu dlel na práci pater Pavel Vincenc, rodák plzeňský, a r. 1594. jsa tu o velikonocích, zašel na šternberské panství *Zelenou Horu*. kde několik lutheránů na víru obrátil. Ale znativ se tou prací, zemřel v Plzni o dušičkách r. 1594. Plzeňští mu vystrojili pohřeb, jako by byl biskupem. R. 1604. voláni byli jesuitĕ na jednu farnost *kláštera plasského*, a tak horlivĕ si tam vedli, že 113 osadníků připravili ke zpovědi a k přijetí svátosti sub una.⁸⁶⁾ Na *panství blatenském*, dokud tam panovali Lvové z Rožmitáia, obyvatelé se drželi víry katolické; za pozdější vlády Řepických ze Sudoměře, kteří se drželi víry podobojí, zhusta se tam usazovali akatolíci, až to panství koupil *Jan hrabĕ z Rozdražova* a Pomsdorfu, Slezák horlivĕ katolický. Ten hned r. 1578. povolal do Blatné jesuitu Alexandra Vojta, který tu potom do r. 1582. pracoval a jednotu ve víře obnovil.⁸⁷⁾

Jde na rozum, že jesuitĕ z kolleje sv. Klimenta nezanedbávali duchovní správy vlastních poddaných svých. Majice od r. 1572. vsi *Kopaninu* a *Nebušice* u Prahy, k čemuž r. 1594. přibyl statek *Motol*, vysílali tam své tovaryše na každou nedĕli a svátek, aby kázali a přisluhovali v kostele sv. Maří Magdaleny v Kopaninĕ, čemuž lid vesnický byl velice vdĕčen. R. 1606. obdrževše hotových 15000 tolarů na mĕstĕ výročního platu z královské komory, koupili zámek *Bernartice* u Bechynĕ, k čemuž se drželo půl mĕstečka Bernartic s podacím kostela a půl vsi Podolska. Ten statek potom vždy spravoval jeden člen z kolleje a mĕl přihlížeti též k duchovním potřebám obyvatel. Ale ti poddaní drželi se víry českých bratrů a byli velice zpuřní; nabádání od vůkolních zemanů, r. 1610. opanovali kostel sv. Martina a Prokopa, nechtíce tam jesuitu pustiti, a povolali kazatele své víry. Tak vzdorovali čtyři léta; r. 1611. jesuitům vyloupili špejchar, konírnu a chlĕvy, ve dvoře jejich rozbili kamna, dvĕře. okna i posteie, až teprv když do Bernartic r. 1614. přišli císařští

⁸⁴⁾ Ib. II. 3, 29.

⁸⁵⁾ Ib. I. 425, 458, 479, 487.

⁸⁶⁾ Schmiendl II. 28, 355.

⁸⁷⁾ Ib. I. 425, 456, 475, 534.

kommissari, hrozíce přísnou exekucí, poddali se a vydali klíče kostela.⁸⁸⁾

V jižních Čechách na panstvích pánů z Rožmberka rozhostilo se během 16. století husitství s přídechem zásad lutheránských neb kalvínských v hojně míře, ač duchovní správa zůstávala při kněžích katolických. Tu zahájil katolickou reformaci pan *Vilém z Rožmberka*, když r. 1566. povolal na *Třeboň* z Prahy doktora Václava Šturma a magistra Mikuláše Poláka. Ti tu pobýli celý rok na práci, a vyslyšeli přes 500 zpovědí. Zde ponejprv poznal dr. Šturm české bratří z osobního s nimi styku, jejich tuhost ve své víře i odvahu v jejím hájení. Získal jich tehdy jen 5 pro víru katolickou, ale při tom se naučil, jak bojovati proti jejich dogmatice slovem i písmem. Po něm tu pracovali 1568.—70. pateri Wolfgang Maria a Mikuláš Salius.⁸⁹⁾

Důležitá stanice pro katolickou reformaci vznikla v *Krumlově*, když pan Vilém z Rožmberka v letech 1584.—88. tam založil jesuitskou kolleji s úplným gymnasiem a seminářem a nadal důchody i právem patronatním nade všemi kostely a školami rozsáhlého panství krumlovského, a to vše jim stvrdil vkladem do zemských desk. Zde jesuité zahájili důraznou činnost, kázáním a katechisováním tvrdili katolíky ve víře, podobojí odvraceli od kalicha, protestanty obraceli na víru; bojovali též proti pověře i smilstvu, přiblíželi k dobrému mravu mezi patronatním duchovenstvem, a v Krumlově založili družinu Marianskou. Ačkoli v měšťanstvu, zvláště v zámožnějším, bylo mnoho lutheránů, kteří tytýž měli i většinu v městské radě, přece r. 1595. bylo z města a okolí přes 3400 lidí u zpovědi, a arcibiskup Zbyněk Berka, zavítav sem na visitaci, biřmoval tu 700 lidí. A přece tehdejší byly poměry kolleje krumlovské velmi trudné; pan Vilém z Rožmberka umřel r. 1592., po něm statky dědil bratr jeho Petr Vok, který před lety na cestě do Francie působením kalvínského doktora Theodora Bézy vystoupil z katolické církve, a nyní co pán na Krumlově činil jesuitům všemožné obtíže a příkoří, hádaje se s nimi o platy, deputaty i patronat kostelů, jen aby je vypudil z města. Ale oni zmužile trpěli, snášeli a pracovali, až pan Petr Vok r. 1602. postoupil panství krumlovského císaři Rudolfovi II. Týž zde usazoval zámecké hejtmany spolehlivé, kteří práv jesuitů šetřili a hájili a nijádných postranních schůzek a sborů lutheránských ani bratrských tu netrpěli. Tím zmáhala se katolická reformace v Krumlově, kde o velkonocích r. 1610. bylo 4000 lidí u zpovědi, a počet konvertitů rok co rok byl větší. Exkurse jesuitů z Krumlova byly časté. Zacházeli na missie do *Kremže*, do *Černic*, *Veleštna*, dále na klášterství *Zlaté Koruny a Vyššího Brodu*, ba až do *Cáhlavy* v Horních Rakousích. R. 1588. ve Vyšším Brodě šlo ke zpovědi 700 konvertitů a 120 katolíků. Všude zvykali osadníci speciální zpovědi a přijímání svátosti pod jednou způsobou. Rádi vídání bývali jesuité také v *Budějovicích*, kde katolíci byli ve velké většině. R. 1596 obnovili poutní pobožnosti v *Kájově* u Krumlova, konali tam slavné služby Boží s lahodnou hudbou, a ty pouti, zvláště „o zlaté sobotě“ v měsíci říjnu, přicházely ve velkou oblibu u lidí

⁸⁸⁾ Schmiedl I. 320, 332., II. 147, 319, 577, 715.

⁸⁹⁾ Ib. I. 220, 239, 255.

blízkých i dalekých, tak že se tam scházelo do 10.000 lidí. Starý Petr Vok z Rožmberka, maje sídlo na Třeboni, sice zakázal farářům na Třeboňsku a Novohradsku ty pouti kájovské. Ale proto přece přišlo k 15. srpnu 1602. k pouti do Kájova 18 průvodů s faráři svými; jediný farář v Poleticích (Stein) přivedl pod korouhvemi 30⁰ svých osadníků. R. 1613. obnovili jesuité *pouti k sv. Tomáši* v Šumavě tři míle od Krumlova.⁹⁰⁾

Jiné důležité ohnisko reformace byl *Jindřichův Hradec*, kde vrchnost držela se pevně víry katolické a v tom smyslu také osazovala děkanství v Hradci. Ale duchovní správa bývala tu mdlá, a měšťanstvo skoro napařád se drželo strany podobojí. Klášter františkánů, založený zde r. 1478., byl již 1566. prázdný. Téhož r. 1566. povolala sem paní *Anna Hradecká z Rožmberka*, vdova po Jáchymu z Hradce, z pražské kolleje doktora Wolfganga z Horšova Týna, aby pečoval o duchovní potřeby katolíků, na kolik jich zde a v okolí bylo. Ale ten doktor byl povahy přísné a prudké, a mnoho nepořídil: proto byl r. 1568. odvolán a brzy vystoupil z tovaryšstva. Teprv r. 1594. založil pan *Adam z Hradce* sám v Jindřichově Hradci řádnou kolleji jesuitskou s gymnasiem a seminářem a hojně nadání jí učinil; po jeho brzké smrti pečoval o kolleji syn jeho *Jáchym Oldřich* († 1604.) a pak téhož svat *Vilém Slavata z Chlumu*, před tím od rektora Jana Rotaria z víry bratrské na víru katolickou obrácený. Kolleji odevzdán i patronat nad farami panství hradeckého a teleckého i dozor nad školami. Jesuité pak nemeškali a všude tam dosazovali katolické faráře a kantory a kázáním a katechisováním obraceli poddané panství hradeckého na víru. R. 1599. pan Jáchym Oldřich z Hradce vypudil všechny akatolické pastory ze svých panství. Však jest pravda, že u venkovského lidu byla větší ochota k misijnářům, než v městě Hradci, kde měšťané klid sváteční porušovali prací, na mši nechodili, ceremoniím se posmívali, papeži antikristů spílali a v haeretických knihách čítali. Násilí proti nim se neužívalo, leda že byl jim posléze odpírán pohřeb při kostelích, a pokutováni byli ti, kteří se rouhali nebo přes pole odcházeli do vzdálených osad protestantských. Tak zůstalo město v odporu proti církvi přes rok 1620. Vydatnější byl výsledek na venkově, v *Počátkách, Pěně, Dráchově, Jarošově, Kumžáku, Lodhěřově, Kardašově Řečici, Stráži a Strymilově*, kde katolickým farářům jesuité občas přicházeli na pomoc. Z Hradce voláni byli jesuité r. 1614. od pana *Albrechta Šebestiána Leskovce* na statek jeho *Cerekvici*, kde bydleli tuzí protestanté, majíce ze starších dob na kostele nápis plný hany a potupy na papeže a katolíky. Pan Leskovec ten nápis sice dal zabíleti, ale nenávisť k církvi nebyla tím smazána, a proto jesuité tam pracovali s užitkem skrovným.⁹¹⁾

Jiné ohnisko reformace otevřelo se jesuitům, když pan *Jiří Popel z Lobkovic*, nejv. hofmistr, katolík z míry horlivý, r. 1588. nabyl rozsáhlého *panství chomútovského*, kde obývali samí lutheráni. Již v únoru 1589. povolal tam z Prahy jesuitu patera Lukáše Pergera a usadil jej na zámku, za nímž přibyl tovaryš pater Martin Bastius, a v červnu r. 1591. byla již hotova zřizovací listina nové

⁹⁰⁾ Schmiedl I. 502, 523, 565., II. 10, 65, 223, 247, 228, 291 atd. dle indexu.

⁹¹⁾ Schmiedl I. II. dle indexu.

kolleje chomútovské s gymnasiem a seminářem, a zamýšlel tu fundator zříditi celou universitu. Ta fundace i s odevzdáním patronatu far a škol na panství *chomútovském, ličkovském i libochovickém* k rukám jesuitů vložena byla do desk. To způsobilo v blízkých Sasích takový poplach, že se tam modlili za odvrácení papeženské modloslužby. Jesuité hned dali se do práce; obnovili v Chomútově katolické bohoslužby, pan Popel zakázal babám, aby dívky samy doma křtily, zakázal pohřební zvonění těm, kteří po katolicku nedali se zaopatřiti, z čehož v červenci r. 1591. vzniklo nebezpečné vzbouření v městě, tak že jesuité jen stěží spasili se útekem do Libochovic. Však brzy se vrátili zase a krotili hněv pana Popela, který přichvátav z Prahy, přísně chtěl trestati. Užitek z toho byl, že za ten rok bylo v Chomútově 160 konvertitů, a že o velikonocích 1592. šli tu ke zpovědi primas a 4 konšelé. 24 předních měšťanů, za jejich příkladem 515 lidí z města i předměstí, a jiní slíbili, že brzy půjdou také. Pan Lobkovic z toho tak se radoval, že dal zpívati *Te Deum laudamus*, slavně zvoniti a střeleti. R. 1593. čítalo se 660 konvertitů. Poměry se zhoršily, když r. 1594. pan Jiří Popel upadl v nemilost císařskou, pro domnělou velezrádu byl uvězněn, statků zbaven a do své smrti r. 1608. ve vězení chován. Císař Rudolf potom držel panství chomútovské sám a pak po dílcích je rozprodával. Kupci byli sami protestanté; sama obec města Chomútova za 97.470 tolarů koupila hrad chomútovský s mnohými vesnicemi a grunty. Tu lutheránství v městě dostalo se opět k vládě, a mnozí konvertité se zpáčili; přece ale r. 1605. tu bylo 500 lidí u zpovědi, a hlavní kostel městský i vůkolní fary v *Příčaplích, Borku, Krbčích, Údlících, Blatně i Březně* podržely své katolické faráře, ač tito měli trampotné bydlo. Kollej chomútovská stála nezvratně při svých právních deskami ztvrzených, a školy její dobře prospívaly, tak že r. 1615. čítal tu seminář 160 alumnů. Téhož r. 1615. vřadil císař Matyáš do rady chomútovské tři katolíky, mezi nimiž byl primator Jan Kramer.⁹¹⁾

Z Chomútova účinkovali jesuité po celém kraji pod Krušnými horami. Do *Kadaně*, kde již r. 1548. lutheráni byli na vrchu, ač tu značný díl měšťanů při víře katolické zůstával, zašli jesuité z Prahy již r. 1581. a kázali zde; z Chomútova pak tytýž vyjížděli do *Kadaně* a tvrdili katolíky ve víře. R. 1604. usilovali kadaňští o svržení svého primatora Marka Remela, horlivého katolíka, ale jesuité se ho zastali u podkomořího tak důrazně, že týž při nejbližší obnově rady Remela potvrdil v jeho úradě a jemu na pomoc několik více katolíků do rady sadil. — Také v městě *Mostu* byl velký díl sousedů katolíků, a od dávných dob zde trval klášter panen Magdalenitek kajících. R. 1581. zavítal sem jesuita pater Jan Vivarius z Cách, byl pěkně přijat, a když kázal, měl do 4000 posluchačů katolíků i lutheránů. Potom chomútovští jesuité zde bývali často, a r. 1605. se stalo, že císařským rychtářem jmenován byl dobrý katolík Melchior Štecher, a za konšely povýšeno 8 katolíků.⁹²⁾

Zámek *Hertenberk* (v Loketsku na pomezí míšeňském) s 12 vesnicemi získal r. 1597. český místokancléř Jindřich Domináček z Písnice, někdy chovanec semináře klementinského; k tomu získal

⁹¹⁾ Schmiedl I. II. dle indexu.

⁹²⁾ Ib. I. 456, 457. — II. 330, 334, 358, 401, 461; 552.

i městečko *Schönbach* a 11 vsí. Ten povolal sem r. 1604. dva kněží z kolleje vircburské, 1605. jesuity z Prahy, a ti v dobrotě a bez násilí provedli tu dokonalou reformaci katolickou, tak že prostičí horalé na těch panstvích ochotně se znamenali sv. křížem, při zvonění se modlili pozdravení andělské, a obnoven tu byl průvod o Božím Těle, od 60 let opomenutý, k čemuž obyvatelé rádi snášeli stromy a chvoji na výzdobu svých domů. Šťastný ten výsledek na statcích pana Domináčka dodal odvahy také jiným pánům katolickým, aby na svých statcích provedli reformaci.⁹⁴⁾

V *Duchcově* kázali jesuité již 1581.; k žádosti pana Viléma Popela z Lobkovic r. 1612. a 1613. tu byl pater Tomáš Kisser z Chomútova, v městě a okolí kázal a mnoho lidí pro církev získal. V *Bělině* městě získali jesuité již r. 1604. přes 100 konvertitův a v tom se zdarem pokračovali r. 1606. a 1612. Pater Kisser r. 1613. s panem Vilémem z Lobkovic navštívil hrad *Střekov* na skále, tu hradní čeledi kázal a pak po vůkolních horách a údolích chodě vyhledával prostý lid, v náboženství netečný, a vštěpoval u nich víru. Odtud zavítal do města *Ústí n L.*, kde bylo něco katolíkův, a tam ohlásil missijní odpustky. Brzy se mu zpovídalo 50 lidí, a jakož té doby hrozil mor, pater tam konal prosební průvod, jehož se účastnili cechové i magistrat, ač v městě panovala víra lutheránská.⁹⁵⁾

R. 1584. získal pan Jiří Popel z Lobkovic pohorské panství *Krupku*, kde byl prázdný klášter františkanů se sešlým kostelem. Ten klášter pan Popel daroval pražským jesuitům, kteří r. 1587. tam zřídili stálou missii. Katolíků byl tam skrovný počet, ale většina protestantská byla pokojná a povolná. Odtud poznali blízký Mariánský kostelík v *Šejnově (Muria Schein)*, který již před r. 1419. býval předmětem poutí, tak že na onen čas i knížecí dvůr z Drážďan sem přicházel. Odumřelý zde kultus Mariánský jesuité znova roznítili, a k velkonocům, letnicím, zvláště ale k svátku 8. září sem přicházely nábožné průvody, i bývalo tu 100—200 poenitentů. Přicházeli i katolíci z farností protestantských a nedali se od pouti zdržeti ani hrozbami ani šatlavou, i chodili sem z dálky 10—12 mil. R. 1610. k 8. září přišlo 4000 poutníků se 40 kněžími.⁹⁶⁾

Však netoliko u lidu venkovského, nýbrž také u katolických Pražanův a u osob šlechtických přicházely poutní průvody v oblibu Do Brandýsa a Staré Boleslavě, kde bylo plno českých bratří, již r. 1567 zašel z Prahy pater Michael Tominec a tu kázal; brzy ho vystřídal pater Wolfgang Maria, kterýž poznáv tu starožitný obraz Matky Boží ze žlutého kovu ulitý i pobožné o něm vzkazy z dávných dob, obnovil mezi pražskými katolíky úctu k *Panně Marii Boleslavské*, tak že záhy nabyli odvahy a podnikali veřejné tam průvody poutní. První taková pout vyšla 25. března 1577. z chrámu sv. Klimenta v Praze, a vydařila se pěkně. Napřed šli za korouhvemi sodalové vlašští a latinští, pak kongregace Božího Těla, 4 pateri jesuité a nemálo jiných účastníkův, i kráčeli ulicemi k Poříčské bráně, nedbajíce broukání jinověrných diváků; bez překážky došli do Bole-

⁹⁴⁾ Schmiedl II. 354, 398.

⁹⁵⁾ Ib. I. 456, II. 354, 663, 691, 692.

⁹⁶⁾ Schmiedl I. 550, 562, 600, 617, II. 220, 282, 384, 576, 618, 716, 752.

slavě a po vykonané pobožnosti vrátili se večer do Prahy. Ještě slavnější byl průvod dne 15. srpna téhož roku, jehož se účastnili katoličtí měšťané z Prahy. Vyšli z chrámu sv. Jakuba, a provázeli je, kde kdo v Praze byl katolík, rodiny panské se sluhy, dvořané, cizí vyslanectva; císařští hudebníci provázeli zpěvy, a dvorští trabanti s kopími kráčeli po obou stranách až ke bráně Poříčské. Když pak večer poutníci z Boleslavě se vraceli, čekali na ně u brány přátelé ve velkém počtu a provázeli je ulicemi Šilinkovou i Celetnou, a byla účast tak veliká, že staroměstský rink byl pln lidí, a kostel sv. Jakuba ani jim nestačil. Od toho času pak ony pouti holeslavské konány byly rok co rok. R. 1608. sice opomenuty pro stav válečný, ve kterém země se nalézala, ale již 17. srpna 1609. vedli pateri Theofil Křístek a Jakub Kolenc velký zástup poutníků, rozdělený na tři sbory, do Boleslavě, kráčeli za křížem, hymny zpívajíce, a nic nedbali na dobu divoce pohnutou, kdy Staré a Nové Město pražské bylo v moci protestantských stavův a jejich revolučního vojska, a slýchána byla pohrůžka, že za 10 let nebude v Čechách ani jednoho katolíka. R. 1612. šla z Prahy trojice pout do Boleslavě, a 25. března vedl processí o 6000 účastnících sám arcibiskup Karel z Lamberka s preláty a mnohým panstvem. Processí r. 1613. vedl arcibiskup Lohelius od sv. Víta hlavními ulicemi; účastnili se té pouti mnozí páni s paními, též nejvyšší purkrabí Adam ze Šternberka s paní svou. Nedbali deště silného ani blátivého předměstí, ani hněvivých pohledů mnohých diváků. Teprv r. 1617. ta veřejná okázalost byla opomenuta, ježto tehdy se již jevily stíny následující velké revoluce.⁹⁷⁾

Vzácný příklad pobožnosti viděl český i německý lid v Čechách r. 1596., kdy větší počet paní ze šlechty s fraucimorem a služebníky, provázeny dvěma kněžími, podnikly dalekou *pout do Šejnova* u Krupky. V čele byla ovdovělá paní Marie Manriquez z Pernšteina, s ní dcery Alžběta hraběnka z Fürstenberka, Polyxena z Rožmberka a Františka panna. Dílem šly pěšky, pokud nohy stačily, dílem se vezly, a 28. května stihly do Kadaně; tam zdržely se dva dni na pobožnostech v kostele 14 pomocníků, jemuž darovaly stříbrný kalich a jiné vzácné paramenty, a chudým mnoho almužny rozdaly. Odtud vydaly se na Chomútov, Most a pak pobýly dva dni na Mariánské pobožnosti v Šejnově, odkudž odebraly se do Roudnice, zámku paní Polyxeny Rožmberské. Tu pout pořádala paní Marie Manriquez, aby vyprosila pomoc pro svého svata vévodu de Villaformosa, který u španělského krále měl těžký soud pro velezrádu. Brzy po té pouti přišel posel ze Španěl s radostnou zprávou, že inkvisice uznala vévodu za nevinnu.⁹⁸⁾

Od r. 1598. v oblibu vešla, zvláště u šlechty, *pout ke hrobu sv. Iva* při klášterním chrámě benediktinův u sv. Jana pod Skalou. Dne 2. července 1600. vyšel z kostela strahovského průvod 300 účastníků s kříží a korouhvemi i s hudbou, zpívajíce litanie; slabí jeli na voze, ostatní kráčeli pěšky, mnozí sňali svou obuv, a nedbajíce častých přeháněk deště, jimiž promokli, ra večer stihli k sv. Ivanu, kdež se zpovídali a dlouho do noci na modlitbě trvali. Noc přespali

⁹⁷⁾ Schmiedl I. 232, 399., II. 541, 652, 688, 543.

⁹⁸⁾ Ib. II. 78.

buď pod širým nebem aneb ve stanech ze chrvoji, a na úsvitě zase šli do chrámu, kdež přivodí jesuité pateri Neubauer a Krístek kázali a poučníky tvrdili proti mnohým posměskům ze strany akatolíků. Tak byla ta pouti konána rok co rok, přinášela kostelu tamějšímu mnohé vzácné dary a oslavena byla zvláště r. 1617., kdy se jí účastnil sám císař Matyáš s chotí svou Annou.⁹⁹⁾

Týž císař Matyáš jevil mnohem větší ráznost v provádění katolické reformace, nežli předchůdce jeho Rudolf II., ač mu bylo při tom četřiti majestata Rudolfa II. a porovnání mezi stavy zemskými z r. 1609. *Korunni statky* (Pardubice, Trutnov, Kolín, Malesšov, Poděbrady, Brandýs, Lysá, Benátky, Křivoklát, Točínk, Zbítov, Dobruška a j.) dítuť zůstávaly nedotčeny od katolických missií. Byly ve správě úředníků královské komory, kteří předem přihlíželi k tomu, aby statky co možno nejvíce užítka dávaly, a tudíž starali se o to, aby královští robotníci ve svých povinnostech ničím nebyli vyrušováni. Na těch statech byli hejtmánů a purkrabí skoro napočít akatolíci, a farý tam byly v rukou kněží strany podobojí různých odstínův. Ale r. 1615. shledáváme všeobecné vystřídání hejtmánů královských panství ve prospěch nižší šlechty strany katolické¹⁰⁰⁾, a reformace zahájena byla na panství křivoklátském již r. 1616. se vším důrazem. Působil k tomu hlavně pan Vilém Slavata, jsa tehdy presidentem královské komory.

Ze všeho, co v tomto článku bylo vypravováno, vychází na jevo, že od polovice 16. století katolická věc v Čechách z hlubokého úpadku a takměř z mrákoty smrtelné povstávala zvolna sice, ale bezpečně ke stálému vzrůstu. Jest sice pravda, že v tom čase od strany katolické odpadl nejedna z velmožův, ale opačných případů bylo více. Pražský arcibiskup, podporován dvorní kanceláří, vždy dovedl naháiti katolických farářův, aspoň od času Rudolfa II., proti akatolickým patronům. Majestata a porovnání z r. 1609. naplňovaly sice českou stranu podobojí takovou důvěrou, že slycháno bylo tvrzení, kterak za 10 let nebude v Čechách ani jednoho katolíka; ale brzy nahyli nádelníci té strany dokonalého přesvědčení, že ani majestata ani porovnání nestací k zastavení pokroku katolictví v Čechách. Odtud vyplývalo rostoucí jejich rozehvěvání, které vedlo k osudné bouři r. 1618.

⁹⁹⁾ Schmiedl II. 147, 160, 209 atd. Jle indexu.

¹⁰⁰⁾ Vyplývá to ze Sedláčkova rozsvitu beruť a šířek z r. 1615, kde uvádějí se i statky královské.